



**ÇAĞDAŞ SANAT ÜRETİMİNDE KONU
MALZEMESİ OLARAK ATIK PLASTİK
KULLANIMI**

Çetin KUL

Yüksek Lisans Tezi

Heykel Ana Sanat Dalı

2024

(Her hakkı saklıdır.)

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HEYKEL ANA SANAT DALI

**ÇAĞDAŞ SANAT ÜRETİMİNDE KONU MALZEMESİ OLARAK ATIK PLASTİK
KULLANIMI**

(Use of Waste Plastic As Subject Material In Contemporary Art Production)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çetin KUL

Danışman: Doç. Dr. Önder YAĞMUR

Erzurum
Ocak, 2024



KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Çetin KUL tarafından hazırlanan “Çağdaş Sanat Üretiminde Konu Malzemesi Olarak Atık Plastik Kullanımı” başlıklı çalışması 04 / 01 / 2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Heykel Ana Sanat/Bilim Dalı, Heykel Sanat/Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç. Dr. Caner ŞENGÜNALP <i>Atatürk Üniversite</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Önder YAĞMUR <i>Atatürk Üniversite</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Hüseyin ÖZNÜLÜER <i>Erzincan Binali Yıldırım Üniversite</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır



ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çağdaş Sanat Üretiminde Konu Malzemesi Olarak Atık Plastik Kullanımı” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

11 / 01 / 2024

Aslı Islak İmzalıdır

Çetin KUL

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../..... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../..... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması hazırlanırken her aşamasında bana destek olan yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen başta danışman hocam Sayın Doç. Dr.Önder YAĞMUR'a

Yine desteklerini esirgemeyen hocalarım Sayın Prof. Dr.Musrafa BULAT'a Değerli katkılarından dolayı Hocam Sayın Doç. Dr. Caner ŞENGÜNALP'e Ayrıca desteklerinden dolayı Eşim Derya ŞENKAYA KUL ve Oğlum Eymen Ali KUL 'a çok teşekkür ediyorum.

Çetin KUL



ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇAĞDAŞ SANAT ÜRETİMİNDE KONU MALZEMESİ OLARAK ATIK PLASTİK KULLANIMI

Çetin KUL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Önder YAĞMUR

Aralık 2023, 71 sayfa

Bu çalışma tüketim sonucu ortaya çıkan atık malzemelerin tekrar kullanımı ile çağdaş sanat üretiminde konu malzemesi olarak atık plastik kullanımının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Yoğun nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme ile birlikte tüketim de artmış, artan tüketim sonucunda çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Mevcut çevre sorunlarının sebepleri arasında yer alan yaygın plastik kullanımı atık sorununun daha tehlikeli seviyelere gelmesinde etkin rol oynamıştır. Plastik kullanımı ile beraber çok tehlikeli boyutlara ulaşan çevre sorunları, buna karşı duyarlı bir bilincinde ortaya çıkmasına yol açmış, sanatçılar durumdan kendilerine vazife çıkarmış ve bunu sanatlarına ve yapıtlarına yansıtmışlardır.

Çalışmanın yöntemi literatür çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda dünyada plastik atık malzemelerin çağdaş sanat üretiminde kullanımına yönelik örnekler araştırılmıştır.

Çalışmada, sanatın, geri dönüşüm ve çevre sorunlarına yaklaşım biçimi üzerinde iz bırakan sanatçılar ve eserleri (Alan Sonfist'in, Zaman Manzarası Çalışması, David Nash'in Dişbudak Kubbe Çalışması...vb.), plastik atıkları sanat nesnesine dönüştürmüş sanatçılar ve eserleri (Chris Jordan'ın, Midway: Gyre'dan Mesaj Çalışması, Romuald Hazoumè'inin Masklar Çalışması...vb.), atık malzemenin mimaride kullanımına yönelik bazı örnekler (Bir Farkındalık Projesi Kâğıt Tuğla Çalışması, Manifesto Eco House, Earthship, Redondo Sahil Evi...vb.) ile literatürde ilk defa yerini alacak olan yazarın kendi kişisel uygulamalarından; Karıncalar, Kuyruklu, Kaçış, Enstalasyon, Biblo ve Sol Fa çalışmaları da yer almaktadır.

Sanat, daima olduğu gibi yaşadığımız dünyanın problemlerine kayıtsız kalmamakta; bu problemleri sanatçıların gözünden yansıtarak toplumları konuyla ilgili hassasiyet kazandırmaya teşvik etmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında, plastiğin insan sağlığı ve çevreye olan olası etkileri üstünden sanatın, ekolojik duyarlılığı fazlaştırmak adına bir ulaşım aracı görevi/işlevi yapması üstünde yoğunlaşmıştır. Sanatın birleştirici ve iyileştirici özelliğinden hareket ederek sanatla her bir birey çevresel geri dönüşüme destek olabilir. Sanat üretilen eserlerinin gücü ile çevresel geri dönüşümü geniş kitlelere duyurulabilme fırsatı sunmaktadır. Sanatçı sanatını ifa ederken içerisinde bulunduğu dünyaya, doğaya ve sorunlara kayıtsız kalmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Atık, Çevre, Geri Dönüşüm, Plastik, Sanat, Tüketim

ABSTRACT

MASTER THESIS

USE OF WASTE PLASTIC AS SUBJECT MATERIAL IN CONTEMPORARY ART PRODUCTION

Çetin KUL

Advisor: Assoc. Prof.. Dr. Önder YAĞMUR

December 2023, 71 pages

This study was conducted to examine the reuse of waste materials resulting from consumption and the use of waste plastic as a subject material in contemporary art production. Consumption has also increased with intense population growth, rapid urbanization and industrialization, and environmental problems have emerged as a result of increased consumption. Widespread use of plastic, which is among the causes of current environmental problems, has played an active role in bringing the waste problem to more dangerous levels. Environmental problems, which have reached very dangerous levels with the use of plastic, have led to the emergence of a sensitive awareness towards this, and artists have taken responsibility for the situation and reflected this in their art and works.

The method of the study is based on literature study. For the purpose of the study, examples of the use of plastic waste materials in contemporary art production around the world were investigated.

In the study, artists and their works that left their mark on the way art approaches recycling and environmental problems (Alan Sonfist's Time Landscape Work, David Nash's Ash Dome Work, etc.), artists who transformed plastic waste into art objects and their works (Chris Jordan 's, Midway: Message from the Gyre Work, Romuald Hazoumè's Masks Work... etc.), some examples of the use of waste materials in architecture (An Awareness Project Paper Brick Work, Manifesto Eco House, Earthship, Redondo Beach House... etc.).) from the personal practices of the author, who will take his place in the literature for the first time; Ants, Tails, Escape, Installation, Figurine and Sol Fa works are also included.

Art, as always, does not remain indifferent to the problems of the world we live in; By reflecting these problems through the eyes of artists, it tries to encourage societies to increase sensitivity on the subject.

As a result, this thesis study focuses on the role of art as a means of transportation in order to increase ecological sensitivity through the possible effects of plastic on human health and the environment. Based on the unifying and healing properties of art, each individual can support environmental recycling through art. Art offers the opportunity to announce environmental recycling to large audiences with the power of its works. While performing his art, the artist should not be indifferent to the world, nature and problems he is in.

Key words: Waste, Environment, Recycling, Plastic, Art, Consumption.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
Modernizm ve Sonrası: Tüketim, Nesne, Sanat	3
Modernizm ve Sonrasına Genel Bakış.....	3
Tüketim Olgusu.....	5
Tüketim Kültürü ve Toplumu	5
Tüketim Nesnesinin Sanat Eserine Evrilmesi	6
İKİNCİ BÖLÜM	9
Ekoloji ve Çevre	9
Ekoloji.....	9
Çevre	10
Atıkların ve Çevre Kirliliği Üzerindeki Etkileri	11
Plastik Maddeler.....	13
Plastikler ve Geri Kazanımı	14
Sürdürülebilirlik	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	17
Sanatın Çevreye Yaklaşımı	17
Sanatın, Geri Dönüşüm ve Çevre Sorunlarına Yaklaşım Biçimi.....	17
Alan Sonfist ve zaman manzarası çalışması.	18
David Nash ve Dişbudak kubbe çalışması.	19
Patricia Johanson ve Fair Park Lagoon çalışması.	20
Agnes Denes'in, buğday tarlası-bir yüzleşme çalışması.....	21
Mel Chin ve diriliş tarlası çalışması.....	22
Atık Nesne Kavramı ve Kullanımı.....	22
Atık Nesnenin Sanat Eserine Dönüşüm Süreci ve Sanatta Kullanımı	23

Sanatta Atık Nesne Kullanımına Bakış.....	25
Plastik atıkları sanat nesnesine dönüştürmüş sanatçılar ve onların eserleri	27
Atık Malzemenin Mimaride Kullanımına Örnekler.....	31
Bir farkındalık projesi kâğıt tuğla çalışması.	31
Manifesto Eco House.	32
Earthship.	34
Redondo sahil evi.....	35
Pet Pavilion.	35
The Beehive.	37
Denizanası Tiyatrosu.....	38
Ghost Train Park	40
Kibebe Tsehay Oyun Parkı.	41
Oynamak ve Düşünmek İçin Park.	43
Skinners Macera Oyun Alanı	45
BÖLÜM.....	47
Kişisel Uygulamalar	47
Karıncalar	47
Kuyruklu	48
Kaçış.....	48
Enstalasyon	49
Biblo.....	50
Sol Fa	51
SONUÇ ve ÖNERİLER	52
KAYNAKÇA	53
EKLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ.....	59

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	<i>Atık Yönetim Hiyerarşisi.....</i>	16
Şekil 2.	<i>Alan Sonfist'in, Zaman Manzarasıçalışmasından Bir Görünüm</i>	18
Şekil 3.	<i>David Nash'in Dişbudak Kubbe Çalışmasından Bir Görünüm (50).....</i>	19
Şekil 4.	<i>Patricia Johanson'un Fair Park Lagoon'dan bir görünüm(51)</i>	20
Şekil 5.	<i>Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme</i>	21
Şekil 6.	<i>Mel Chin'in, Diriliş Tarlası Çalışmasından Bir Görünüm</i>	22
Şekil 7.	<i>Fernandez Arman'ın Küçük Burjuva Çöp Kutusu Yapıtı ((67)</i>	26
Şekil 8.	<i>Chris Jordan'ın Midway: Gyre'dan Mesaj Çalışması.....</i>	27
Şekil 9.	<i>Romuald Hazoumè'nin Masklar isimli çalışmasından görünümler.</i>	29
Şekil 10.	<i>Lauren Berkowitz'nin Plastik Topografiler Çalışmasından Bir Görünüm</i>	30
Şekil 11.	<i>Lauren Berkowitz'nin Plastik Topografiler Çalışmasından Farklı Bir Görünüm. ..</i>	30
Şekil 12.	<i>Surasi Kusolwong'un Kaos Minimal Adlı Çalışmasından Bir Görünüm.....</i>	31
Şekil 13.	<i>Kağıt Tuğla Projesinde Pavyonun İçten Görünümü</i>	32
Şekil 14.	<i>Kağıt Tuğla Projesinde Pavyonun Genel Görünüşü.</i>	32
Şekil 15.	<i>Manifesto Eco House.....</i>	33
Şekil 16.	<i>Manifesto Eco House: İçten Yapının görünüşü.....</i>	33
Şekil 17.	<i>Earthship</i>	34
Şekil 18.	<i>Redondo Beach House (Redondo Sahil Evi)</i>	35
Şekil 19.	<i>PET Pavilion: Genel Görünüş.....</i>	36
Şekil 20.	<i>PET Pavilion: Genel Görünüş.....</i>	36
Şekil 21.	<i>PET Pavilion: Pavyonun İçinden Görünüş</i>	37
Şekil 22.	<i>The Beehive Yapısının Dıştan Görünümüne Yönelik Bir Fotoğraf</i>	38
Şekil 23.	<i>The Beehive Yapısının İçten Görünümüne Yönelik Bir Fotoğraf.....</i>	38
Şekil 24.	<i>Denizanası Tiyatrosunun Görünüşü.</i>	39
Şekil 25.	<i>Denizanası Tiyatrosunun İçten Görünüşü</i>	40
Şekil 26.	<i>Ghost Train Park'ta Oyun Oynayan Çocuklara Ait Bir Görünüm</i>	41
Şekil 27.	<i>Kibebe Tsehay Playground1.....</i>	42
Şekil 28.	<i>Kibebe Tsehay Playground2.....</i>	42
Şekil 29.	<i>Kibebe Tsehay Playground3.....</i>	43
Şekil 30.	<i>Kibebe Tsehay Playground4.....</i>	43
Şekil 31.	<i>The Park for Playing and Thinking.</i>	44
Şekil 32.	<i>The Park for Playing and Thinking: Oyun Ekipmanları</i>	44
Şekil 33.	<i>Skinners Macera Oyun Alanı.....</i>	45

Şekil 34. <i>Skinnners Macera Oyun Alanında yer alan öğrenme alanları.</i>	46
Şekil 35. <i>Karıncalar, 40x40x15 Heykel -Plastik Atık ve Boya-2018.</i>	48
Şekil 36. <i>Kuyruklu, 50x15x30 Heykel -Plastik Atık, Boya, Çubuk Demir - 2020</i>	48
Şekil 37. <i>Kaçış, 45X45X60 Heykel -Plastik Atık, Ahşap, Demir- 2019.</i>	49
Şekil 38. <i>Enstalasyon 400x400x300 Plastik Atık, Kağıt, Demir, Hortum vb- 5 Haziran 2002</i> <i>(Erzurum Deprem araştırma merkezi kampüsü-Beşinci Dünya Çevre Günü)</i>	50
Şekil 39. <i>Biblo, 30x30x25 2021 Heykel Plastik Atık Malzeme, Atık Kumaş, Demir ve İplik ..</i>	51
Şekil 40. <i>Sol Fa, 35x20x15 Heykel (Plastik Atık Malzeme)</i>	51



KISALTMALAR DİZİNİ

Vb. : ve benzeri



GİRİŞ

Günümüzde bütün dünyada özellikle de kentlerde çok yoğun bir şekilde artan insan nüfusu ve teknolojik gelişmeler tüketim alışkanlıklarının da farklılaşmasına yol açmıştır. Bu durum atık miktarında da artışa neden olmuştur. Bu atıklar kolay bir biçimde doğal çember içerisinde emilerek yok olabilen atıklar değildir.

Dünyada kaynaklar kısıtlı ihtiyaçlar sonsuzdur. Doğal kaynakların sonsuz olmadığı ve bilinçsizce kullanılması halinde birgün tükenebileceği düşüncesinden hareketle atıkların yeniden kullanılması ve bunların tekrardan dönüşümü hem kaynakların etkin kullanımı ve israfını önlerken hem de doğanın korunmasına ve enerji tasarrufunu sağlayacaktır.

Her dönemde olduğu gibi bugün de sanat, içinde yaşadığı dünyanın sorunlarına duyarsız kalmamakta, birçok sanatçı kirlilik meselesine dikkat çekmek üzere eserler üretmektedir.

19. yüzyılın sonlarında laboratuvar ortamında keşfedilen plastik, aradan geçen süre içerisinde sıklıkla tercih edilen bir ürün haline gelmiştir. Bu tercihte, değişen dünyanın ve yaşam biçiminin etkisi de göz ardı edilemez. Son 50 yılda teknolojiye yaşanan sıçrayış, tüm dünyanın yaşam biçiminde başkalaşma ve toplumsal yapıda değişimler meydana getirmiştir. Üretim-tüketim ilişkileri değişmiş, hızla bir yenisi üretilen ve kısa zamanda güncelliğini yitiren ürünler, reklam ve medya gibi araçların da etkisiyle insanların gerçekte ihtiyacı olmayan birçok şeyi satın alır hale gelmesine ve dünya genelinde bir tüketim çılgınlığına sebep olmuştur.

Plastik atıkların geri dönüştürülmesi süreci hem yüksek enerji hemde maliyet gerektirdiğinden bu atıkların yeniden kullanımı daha uygun bir çözüm olarak görünmektedir. Günümüzde atıkların tekrar kullanımı sürdürülebilir mekânlar yaratmayı amaçlayan mimarlık başta olmak üzere sanatsal alanlarda büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada tüketim sonucu ortaya çıkan atık malzemelerin tekrar kullanımı ile çağdaş sanat üretiminde konu malzemesi olarak atık plastik kullanımının incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın yöntemi literatür çalışmasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda dünyada plastik atık malzemelerin çağdaş sanat üretiminde kullanımına yönelik örnekler araştırılmıştır.

Çalışma genel hatları itibari ile dört ana bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın ana sorunsalı ve amacının belirtildiği giriş bölümü yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesinin çizildiği genel bilgiler bölümü, üçüncü bölümünde çağdaş sanat üretiminde konu malzemesi olarak atık plastik kullanımı incelenmiş dördüncü ve son bölümünde ise çalışmanın sonuç raporunun yer aldığı sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.



BİRİNCİ BÖLÜM

Modernizm ve Sonrası: Tüketim, Nesne, Sanat

Modernizm ve Sonrasına Genel Bakış

Sanatçılar, şahsi özel duygu tutum ve davranışlarını ellerinde bulunan malzemelerden yararlanarak cisimleştirerek sunmaktadırlar. Sanatçı meydana getirdiği sanat yapıtında düşüncesini görselleştirir. Bundan dolayı meydana getirilmiş olan bir sanat yaptırının dünyada bulunan veya görülene herhangi bir cismeye veya herhangi bir şeye benzeme zaruriyeti yoktur.

Bir sanatçı, sahip olduğu özel algısını biçimlendirirken yeni olarak ne ürettiği veya açığa ne çıkardığı hususunda yüksek bir hassasiyet gösterir. Meydana getireceği sanatsal yapıtın, diğer insanlar tarafından nasıl algılanacağı veya betimleyecekleri konusunda düşünür ve bunu ifade edebileceği formlar üzerinde yeni yollar bulmaya çaba sarf eder.

Neticede sanat icra etmek her ne kadar kişisel bir davranış olsa da günümüzde kurumsal açıdan da kontrol edilmekte olan tüketim ve kitle kültürü dahilinde kamusal açıdan da topluma ulaşabilme araçlarından birdir.

Günden güne daha da farklılaşan dünya koşulları, ilişkili olarak sanat alanında da değişim ve dönüşüm devam etmekte mevcut durum sanatçının sanata yaklaşım biçimi üzerinde de etkili olmaktadır. Geçmişten günümüze güncel olayların ve kronolojik tarihin içerisindeki kaotik yapıdan çıkabilmek adına sanatçıların akımlar içerisinde derlenmesi ve belirli dönemlerle ve akımlarla ifade edilmesi oldukça faydalı bir durumdur. Sanat literatüründe önemli bir yere sahip olan Modernizm ve Postmodernizm terimleri de bu açıdan büyük öneme sahiptirler.

Modernizm, endüstri çağına koşut olan ve onu kucaklayan bir dünya görüşüdür. İnsan bilim ve teknolojiye edinmiş olduğu gücü hem iyi amaçlara yönelik hem de kötü amaçlar doğrultusunda kullanmıştır. Doğanın araka plana itildiği Descartes ve Bacon'un mekanik dünya görüşü önemli düzeyde model alınarak, doğaya karşı tutum bu düşünüş sistemi temelinde şekillendirilmiştir. Bacon'un doğaya karşı tutumu, ekolojik görüş taraftarlarınca çevre meselelerinin temel kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Bacon'a göre; maksat, insanın evren üstündeki hakimiyetinin hudutlarını artırmak, yaşamın zorluklarının farkına varmak ve bir nevi doğaya diz çötmektir (Ünder, 1996). Descartes ise hem hayvanları hem de bitkileri

bir makine olarak görmektedir. O'na göre insan bu canlılardan yalnızca bir ruh taşıması ve iradesi ile hareket edebilmesinden dolayı farklıdır (Artun, 2023).

Birinci, ikinci ve üçüncü sanayi devrimleri ile birlikte dünyada roller değişmiş, insan hükmeden, doğa ise hükmedilen konuma geçmiştir. İlkel insan doğa ile beraber yaşamış olmasından dolayı kendisini doğadan ayrı ya da farklı görmemişken günümüz dünyasının modern insanı kendisini doğaya hükmeden onun hakimi olarak görmüş doğanın mekanizmasını çözdüğünü ve hem onu kontrol edebileceğini hem de kendisini ondan koruyabileceği fikrine varmıştır (Aydın ve Zümrüt, 2013).

Sanayi temelli üretimin etkisiyle, kültürde meydana gelen değişim ve dönüşümler, insanın yaşama ve geleceğini biçimlendirme formlarında kendisini göstermektedir (Mayda, 2019). Sanayi temelli üretimdeki gelişim ile beraber daha da fazla artış gösteren insan talep ve isteklerini gidermek amacıyla hem üretimde hem de tüketimde devasa artış yaşanmıştır. Teknolojinin yaşamı daha kolay hale getirdiği kimi hallerde yaşamı kurtarmış olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ne var ki üretim kârını artırmak ve daha çok üretim yapabilmek maksadıyla kullanılması da teknolojiyi tüketim çağının en önemli unsuru durumuna getirmektedir. Makinelerin daha kullanışlı ve daha işe uygun olması, insan gücünün yerini birçok alanda alarak iş yükünü hafifletmiştir. Pozitif kısımları ile birlikte endüstriyel gelişmeler baş edilmesi gereken çok sayıda sorunun da meydana gelmesinde etkili olmuştur.

Post-modernizm özellikle son kırk yıldır Modernizmin direnen yüzü olarak nitelendirilmekte ve hatta modernizmin yerini almış olduğu dahi dile getirilmektedir. Zira, 1960'lı yıllardan günümüze kadar aralıksız değişen ve dönüşen koşullar içerisinde yaşadığımız dünyasında daha kompleks ve kaotik olarak görünmesine yol açmıştır.

Modernizm, insanoğulunun sahip olduğu sınırsız akıl gücünün kullanımı ile birlikte teknolojinin ve bilimsel bilginin kullanılması konusunda destekleyen bir güç unsuru olmuştur.

Modernizm, bir başka ifadeyle ilerleme ve değişime gereksinim olan ya da istenen durumlar karşısında kendini yenileme ve geliştirmedir. Bu kapsamda modernizm öncü kavramı (avangart) açısından yönlendirici ve ona estetik katan bir kavram olmuştur. Avangart, Fransızca kökenli düşmanın izini süren askeri bir küçük grup anlamına gelen askeri bir sözcüktür. Sanatta 'avangart' (öncü), kavramı ise sanatın şimdiki durumu anlamasını ve gelecek dönemlere ise etki etmeyi ifade eder. Zira, Avangardizm de sanatçının düşüncesinde yer alan kavrayış derinliği ve yeniliğe çok önem vermektedir (Fineberg, 2015).

Yirminci asrın ilk dönemlerinde sanatçılar kendi pratiklerini avangart olarak nitelendirmişler ve bu durum kimi zaman bazı yanlışlara yol açmıştır.

Tarih 1970'lere geldiğinde, modernizme karşı olan bakış açısında değişim yaşanmış ve postmodernizm akımı ortaya çıkmıştır. Bahse konu bu dönemde modernizm ve post-modernizm keskin hatlar birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Modernizme bakış objektifleşirken daha fazla kuvvetlenen pazar fikri ve avangart sanata son sert tepkiler de bu dönemde meydana gelmiştir.

Tüketim Olgusu

Bulunduğumuz zamanda yaşayan insanlar çoğunlukla ellerinde bulunan veya sahip oldukları nesneler ve bu nesnelerle aralarındaki bağ üstünden toplumsal yapı içerisindeki konumlarını da göstermeye çalışmaktadırlar. Tüketim olgusu iktisadi ve kültürel yapı ile nesnelerin tüketimine etki eden bir durumdur. Buradan hareketle nesnelerin tüketimi kültürel ve toplumsal değerler üzerinde değişime neden olmaktadır.

Jean Baudrillard, gerek içerisinde yaşadığı toplum, gerekse yaşanan dönemin imkan ve şartlarından yola çıkarak içerisinde bulunulan güncel durumu modernliğin patladığı bir orji olarak nitelendirmiştir (Baudrillard, 2021). Baudrillard'ın bu nitelendirmesinden yola çıktığımızda modernlik bir kaos ve karmaşa durumudur denilebilir. Teknolojik, bilimsel, siyasal, kültürel ve sanatsal değişimler toplumsal dengelerde de dönüme yol açmış, siyaset, kültür, sanat ve toplum vb. gibi çok sayıda alanda hem zıtlıkların hem de karşıtlıkların ortadan kalmasına vesile olmuştur. Zira, aradaki sınırların yok olması gerçekliğin de yok olduğu an olarak düşünülmektedir.

Yukarıda ifade edilen bilgiler doğrultusunda, genel olarak tüketim, üretilmiş olan nesnelerin kullanılarak harcanması, ya da üretilmiş malların insanların ihtiyaç, talep ve istaklerini karşılaması maksadıyla kullanılması durumudur.. Birçok biçim altında kendini gösteren tüketim yaşamın devam etmesi açısından çok büyük öneme sahip bir olgudur. İnsanoğlunun, devamlı tüketme arzusu ve sahip olma hissi üretiminde canlı kalmasını sağlamaktadır. Aralıksız piyasaya sürülmekte olan yeni yeni mallar, haliyle yeni ihtiyaçların da doğmasına neden olurken, bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceğine yönelik çözüm yollarını da beraberinde getirmektedir (Bocock, 2005).

Tüketim Kültürü ve Toplumu

Üretim-tüketim ilişkilerinin kompleks bir yapıya evrilmesinin ardından insanoğlu sanki doğanın varlığından birhabermiş gibi yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Bundan dolayı da endüstri ile beraber yeni bir insan modelinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu insan çeşiti, düşünmekten ziyade tüketmeye odaklanmıştır. Tüketime yönlendiren sübvansiyonlar

alım satım yapılan ürün türünde ve miktarında kayda değer bir artışa yol açmıştır (Baudrillard, 2021).

Kişinin, bireysel dünyasından uzaklaşması veya uzaklaştırılması suretiyle tüm duyu organları sürekli şekilde dış dünya tarafından uyarılarak bir nevi meşgul edilmektedir (Turani, 2003). Tüketime artırılması maksadıyla insanlara aktarılmakta olan gerek görsel gerekse işitsel unsurların tüketim kültürünün ayrılmaz bir parçası bilinen bir gerçektir. Özellikle 1960'lı yıllar ile birlikte hızlı bir biçimde gelişmiş olan video, TV ve internet gibi teknolojik araçlar, dünyanın gerçekliğini neredeyse görsel bir anlamlandırma dünyasına çevirmişlerdir. Hakim güçler eliyle büyük insan topluluklarına bilinç enjekte eden bir bilişimsel akış gelişmiştir (Artun, 2023; Şahiner, 2008).

İster doğrudan, isterse dolaylı kanallar kullanılarak yapılan her çeşit tanıtım ya da reklam sistemi, insanların tüketim yapmasına teşvik olmakta ve onları yönlendirmektedir (Auge, 2021). Tüketim objesinin tanıtılması ve bu nesnenin insanlar tarafından satın alınmasını hedefleyen reklamlar süreç içerisinde öyle bir hal almıştır ki, her platformda reklamın yakın, samimi, kişisel iletişim tarzlarını taklit ettiği görülür (Baudrillard, 2021).

Reklam yapılan ürünlerin insanlar tarafından sahip olma arzusunu harekete geçirdiği ve sahip olduktan sonrada tatmin olmayıp daha fazlasını elde etmek için çaba sarfettiği ve bu hisse sahip devasa bir tüketici kitlesi meydana geldiği aşıkardır. Tüketicie karşı sunularak çok miktarda tükettirmek istenilen her bir objenin peşinden tanıtılmayı bekleyen birçoğu sırada beklemektedir (Artun, 2023).

Theodore Roszak, lüzumsuz tüketim ürünleri imal eden, uydurulmuş gereksinimler üstüne inşa edilmiş ve sömüren ya da kıymetsizleştiren iş olumsuz ve faydasız olduğunu söyler (Capra, 1989). Birçok tüketim ürünü reklamlar yoluyla insanların zihinsel süreçlerine etki etmekte ve onların sömürülmesine neden olmaktadır. İnsan duyusunun algılayabileceği her platformda bir reklam bulunmaktadır. Bütün bunlar gösterge dünyasının izleyici algısına yönelik yapmış olduğu yerleştirmelerdir. Tüketim nesnesi için yapılan reklamların tüketimi fazlaştırdığı net bir şekilde görülürken, bu durum neticesinde de hem üretimin hem de tüketimin bilinçsiz bir şekilde birlikte artması ile çevre sorunları meydana gelmektedir (Özdemir, 1997).

Tüketim Nesnesinin Sanat Eserine Evrilmesi

Yeni bir dünya ideolojisi olan tüketim ve tüketimcilik daha fazla tüketimin daha fazla üretime sonuçta daha fazla refaha neden olacağını belirtmektedir. Tam tersi bir açıdan ise

tüketimin insanın hürriyetini kaybetmesine ve onu bağımlı bir varlık olmasına yol açan bir olgu olduğunu söylemekte çok ta yanlış bir ifade olmayacaktır.

Günümüzde tüketim kültürü kavramsal açıdan iki farklı biçimde kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, hemen hemen bütün toplumlarda var olan tüketim tarzını, biçimini ve geleneğini ifade etmek maksadıyla kullanılmakta olan bir tanımdır. Bir diğeri tüketim kültürünün yalnızca pazar ekonomilerinin hakim olduğu post-modern toplumlarda olduğunu savunur. Yapılan bu sınıflandırmalar neticesinde, yeni tüketim kültürü, toplumun büyük bir bölümünde hakim olduğu belirtilmektedir (Odabaşı, 2006).

Tüketim toplumunun en bariz özelliği, insanların gereksinimleri için tüketmelerinden ziyade, tüketimin bir ihtiyaç bir amaç durumuna gelmiş olmasıdır. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse yoğun bir haftalık çalışma maratonu ardından insanların hafta sonu tatillerinde doğa yürüyüşü, piknik yapma vb. gibi etkinliklerle değil süper marketleri AVM 'leri dolaşmalarıdır. İnsanlar onbinlerce ürünün bulunduğu bu alanları dolaşırken ister ihtiyaçları olsun isterse ihtiyaçları olmasın bir ürünü satın almaktadırlar. Zira devasa boyutlara ulaşmış AVM'ler insanların alışveriş yapmak maksadıyla gitmiş oldukları bir alan olmanın dışına çıkmış buralarda yer alan çocuk parkları, restoran ve kafeteryalar, sinemalar gibi bir çok unsur sayesinde yeni çekim ve cazibe alanları olmuşlardır.

Bu merkezlere gitmete olan kişiler, hiçte hesaplarında olmamasına rağmen birçok şeyi satın almakta almış oldukları şeyler arasında ise işlerine yaramayacak çok sayıda mal ve ürün bulunmaktadır. Bilhassa çalışan kimseler gereksinimlerini karşılamak için değil bir nevi stres atmak için alışveriş yapar duruma gelmişlerdir (Aslan, 1996).

Şuursuzca yapılan bu alışverişler neticesinde ortaya çıkan tüketim atıkları ise üstesinden gelinmez bir tüketim kültürü problemi yaratmaktadır. Tüketim kültürü genel olarak tüketicilerinin ihtiyaçlarının doyurulmaz ve sınırsız olduğu ilkesine dayanmaktadır. Doğrusu, daha çok tüketim malı elde edebilmek için sınırları olmayan bir talebin olacağını düşünmek, herhangi bir açıklama veya delil bulunmadan modern tüketim kültürünün temel bir özelliğinin de yerleşmiş olduğunu kabulllenmek manasını taşımaktadır (Yanıklar, 2010).

Tüketim toplumu varlığını sürdürebilmek için neslere ya da bir başka ifadeyle onları yok etmeye gereksinim duyar. Tüketimde, kendisini yok etmede aşmaya, değiştirmeye dair kuvvetli bir meyil bulunmaktadır. Tam da bu nokta tüketimin anlamını kazandığı alandır (Baudrillard, 2021). Bulduğumuz zamanda sanat nesnesi, kültür endüstrisinin bir parçası olarak düşünülebilir.

Toplumların kendi dinamikleri içerisinde meydana gelen, ahlak, hukuk, sanat, örf ve adet gibi değerleri içine alan ve devamlı bir değişim içerisinde olan süreçler kültür olarak tanımlanmaktadır. Kültürün sahip olduğu bu özellikler toplumların birbirlerine göre olan farklılıklarını gösterirken günümüz şartlarına adapte olmuş toplumlar tüketim kültürü sayesinde adeta tek tip bir yapıya bürünmüşlerdir. Hemen hemen her platformda insanların karşısında çıkan reklam ve tanıtımlar özellikle yazılı ve görsel medya üzerinden insanları tüketim çılgınlığı içerisine çekmek için birbirleri ile işbirliği içerisindedirler.

Günümüzde tüketimin, iktisadi yararları ile birlikte sosyo kültürel boyut kazanması nesnelere kültürel değerler kenetlemiştir. Özetle insanoğlu nesneler tarafınca çevrelenmiş bir haldedir. Bu aşamada sanat nesnesini konumlandırırken, tüketim kültürünün yarattığı metalar dünyası hesaba katılmalıdır (Baudrillard, 2021).



İKİNCİ BÖLÜM

Ekoloji ve Çevre

Tarihsel süreç içerisinde, en ilkel çağlardan günümüze kadar, insanoğlu temel ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda birçok araç ve gerece ihtiyaç duymuş bunların meydana getirilmesi ve kullanma hususunda bir nevi doğayı taklit etmiştir. Literatür kaynakları insanın kullanmış olduğu ilk araç ve gereçlerin ağaç dalları ve hayvan kemikleri olduğunu bu araç ve gereçlerin ise kişinin bulunduğu coğrafya yapısına ve bulunduğu zamana göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir.

Fischer'e göre, yapılmış olan bu araçların özel vasıflar kazanmış olması ve git gide artan faydalarının keşfedilmesi, daha fazla üretmeye yönlendirmiş, nihayetinde de doğada bulunmayan nesneler üretilmeye başlanmıştır. Zaman içerisinde doğanın ne sunacağını görmek için beklenmemiş, daha kolay ve hızlı elde etmenin yol ve yöntemleri bulunmaya çalışılmıştır (Fischer ve Çapan, 1974).

Nüfusun hızlı artışı ile beraber insanoğlunun talep ve isteklerinde de artış yaşanmış, yaşanan bu artış tüketim toplumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tüketim toplumunun yol açtığı problemler plastiğin keşfi ile beraber daha da tehlikeli bir hal almıştır. Bu değişim dolaylı veya dolaysız nedenlerle (kentleşme, teknolojik ilerleme) çevresel sorunlara ve ekolojik dejenerasyona yol açmıştır.

Ekoloji

Yaşanılan yerin bilimi anlamına gelen ekoloji, Yunancadaki, “oiko (ev)” ve “logos (bilim)” sözcüklerinden türetilmiştir (Başdemir, 2015). Ekoloji canlı topluluklarının birbirleri ile ya da çevreleri ile mevcut etkileşimlerinin araştırılmasıyla ilgilenmektedir (Vester, 1997). Burada bahsi geçen canlı varlıklar ile yalnızca hayvan ve bitki toplulukları kastedilmektedir (Erkaya, 2019). Ekoloji, 1940'larda canlı organizmaların başka organizmalar ile ve etraflarındaki fiziki ortamla nasıl bir ilişkide bulunduklarını araştıran bir bilim kolu olarak nitelendirilmiştir (Sarioğlu Demirörs, 2019). Bu tür ekolojik araştırma ve faaliyetlerin “ekoloji” şeklinde isimlendirilmeden evvel muhtelif isimler altında gerçekleştirildiği dikkat çekmektedir (Başdemir, 2015). Ekolojinin bir bilim dalı olarak ispatlanmasının ardından bu bilim dalı ile ilgilenen kimselere de “ekolojist” denilmiştir (Erkaya, 2019). Çok yakın bir zamana kadar biyoloji biliminin alt dalı olarak hak ettiği değeri göremeyen ekoloji özellikle

1970 yılından itibaren artan çevre sorunlarının da etkisi ile daha önemli ve popüler bir hale gelmiştir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994).

Hayat, enerji ve madde alışverişinin gerçekleştirdiği müddetçe devam eden bir olgudur. Bundan dolayı bütün canlı varlıklar hayatlarını idame ettirebilecekleri müsait bir alana ihtiyaç duyarlar. Birbirleriyle bütünleşip uzun müddet birlikte yaşayabilecekleri bir sistem meydana getiren canlı varlıkların oluşturmuş olduğu bu yapıya ekosistem denilmektedir (Vester, 1997). Bununla birlikte bir ekosistem içerisinde müşterek etkileşimler, toprağın yapısı ile suların dolaşımı ile rüzgâr ile hava ile ve civardaki faydalı bitkilerin dağılımı ile bir ahenk içerisinde olmalıdır (Vester, 1997).

Ekolojinin temel uğraş alanını meydana getiren tabii varlıklar ve bu varlıklar arasında yaşanan ilişkiler, insanoğlu tarafından yapılan bazı olumsuz durumlardan etkilenecek şekilde git gide daha da fazla bozulmaya uğramaktadır (Kocataş, 1999). Ekolojik problemlerin fazlaşmasıyla birlikte artık çevre, insan ve ekoloji bir bütün şeklinde değerlendirilmektedir. Bir bilim dalı olarak ekoloji çevresel sorunların üstesinden gelinmesi noktasında katkıda bulunacak en önemli bilim dalı olarak ta nitelendirilebilir (Kaplan ve ark., 2003).

Çevre

Çevre, hem cansız hem de canlı olan bütün varlıkları içerisinde barındıran yer şeklinde tanımlanırken, Çepel (1992); çevreyi en yalın anlamı ile içerisinde canlıların yaşamış olduğu ortam olarak tanımlamıştır. Çepel, bahse konu bu ortamın canlı ve cansız varlıklardan oluştuğunu ve bu sebeple canlıların yaşamasına ve gelişmesine imkan yaratan ve devamlı olarak onları etkisi altında tutan biyolojik, fiziksel ve kimyasal unsurlar bütünlüğü olarak tanımlamıştır.

İnsanın içerisinde yaşamış olduğu, niteliğini ve özelliğini fiziki olarak algılayabildiği fiziksel çevre, meydana gelmesi yönünden doğal çevre ve yapay çevre olmak üzere iki kategoride ele alınır. Doğal çevre, genel olarak insan müdahalesine maruz kalmamış ve ondan bağımsız bir çevredir. Coğrafi yapı yer üstü ve yer altı doğal kaynaklar, bitki örtüsü, mineraller gibi yapılar doğal çevreyi oluşturmaktadır. Yapay çevreyse insanoğlunun doğal ortamında bulunan gerek yerüstü gerekse yeraltı kaynaklarının kullanılması ile oluşturulmuş olan bütün varlıklar ve değerlerdir. Yapay çevresel unsurlara köprüler, binalar, yollar ve barajlar örnek verilebilir. Bu yapay çevresel unsurlar, insanın doğal yapı ve kaynakları kendi bilgi ve deneyimleri sonucunda dönüştürmesi ile ortaya çıkmaktadır (Bayak, 2022). Önemli ölçüde doğaya insanın müdahalesiyle meydana getirilen yapay çevre unsurları, muhtelif

Çevresel bozulmalara neden olmaktadır. Yapay bir ortamın ortaya çıkarılma sürecinde birçok atıklarda meydana gelmektedir.

Çevrenin tahrip olmasına neden olan bazı insan faaliyetleri neticesinde çevrenin zarar görmesi ve bozulması ise evre kirliliği olarak nitelendirilmektedir (Savaş, 2020). evre kirliliği, zarar düzeyi açısından, tüm dünyada en fazla tartışılan ana ekolojik problemlerden birtanesidir. evre kirliliğinin meydana gelmesinde ve tahribat düzeyinin artmasında en fazla etkili olan unsurların başına teknolojik gelişmeler kaynaklı ekonomik değişimler gelmektedir (epel, 2003). Gelişen teknoloji ile doğru orantılı olarak üretimde yaşanan artış ve srat, haliyle alım-satım sirkülasyonunda da yükseltmiştir. Gün be gün daha fazla artan insan popülasyonu ve bu popülasyonun ihtiyaçlarının karşılanması noktasında, dahada fazlalaşan fabrikalar, evre kirliliğine veya evre sorunlarına yol açmaktadır. evre sorunlarına yönelik gerek pratik gerekse kuramsal düzeyde artan ilgiye rağmen, meselenin sebebi açısından değişik fikirler ne sürülüp, farklı çözüm yolları tartışılmaktadır. Çevreye zarar verecek herşey, insanoğlunun çevreye karşı yapmış olduğu direkt veya dolaylı müdahaleleri necesinde meydana gelmektedir. Zira insan müdahalesi kaynaklı olmayıp, bir tabii olay sonucu meydana gelen evre sorunları bir evre sorunu olarak nitelendirilmez (nder, 1996).

Atıkların ve evre Kirliliği zerindeki Etkileri

Toplumda yaşanan hızlı nüfus artışı, büyük kentlerin oluşumu ve sanayileşme, gibi unsurlar bütün canlıların olumsuz doğrultuda etkilenmesine yol açmış ve doğanın maruz kaldığu yıpranma ve tahribat ile birlikte yeni evre sorunları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu evre sorunları da evre kirliliği olarak nitelendirilmiştir (zdemir, 1997). evre kirliliği en basit anlamda canlıları tehdit etmekte olan cansız varlıkların ise niteliklerinde değişime yol açan tehlikeli maddelerin tüm alıcı ortamlara fazla oranda karışması durumudur. Bu durum neticesinde alıcı ortamların biyolojik, kimyasal veya fiziksel özelliklerinde de değişim yaşandığından haliyle doğal dengelerde de bozulma yaşanmaktadır (Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz, 2005).

Muhtelif insan çalışmaları sebebiyle sistemdeki dinamiklerin ve dengeli ilişkilerin zarara uğraması neticesinde çevresel sorunlar meydana gelmektedir. Toprak, su ve havanın zaman içerisinde niteliklerinde bozulma meydana gelerek bu tabii kaynakların yaşanabilirliklerini kaybetmeleri ile birlikte gerek yaşam alanlarının değişmesi gerekse aşırı tüketime bağlı olarak, bitki ve hayvan popülasyonlarının yok olmanın eşiğine gelmesi birer çevresel sorun göstergesidir (zdemir, 1997).

Çevre sorunları şeklinde nitelendirilen problemlerin hem sebebini hemde kayanağını, toplumdaki eğitim yetersizliği, tahrip edilmiş doğa, hızlı nüfus artışı ve daha fazla kar etme odaklı ekonomik faaliyetler oluşturmaktadır. Bahse konu bu unsurlar toplumdan topluma ya da coğrafyadan coğrafya ya farklılık gösterebilmektedir (Çepel, 1992).

Doğaya bırakılan çöpler, denizlere karışmakta akarsularla veya rüzgarlarla sürüklenmektedir. Sürüklenen bu çöpler, insanın bulunmadığı habitatlara da ulaşabilmekte ve bu alanlarda da çevre kirliliğine yol açmaktadır. Kimi gelişmiş devletler kendi çöplerini kalkınmamış yoksul ülkelere göndermek suretiyle kendi ülkelerindeki çöp sorununun üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar. Zira bu yöntem çöp sorununun çözüme kavuşturulması noktasında kalıcı bir çözüm yolu değildir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994). Tüm bu yapılmakta olan faaliyetler ve buna yönelik alınmakta olan kararlar çöp sorununun çözüm noktasında yeterli olamamaktadır (Özkaya, 2006).

Çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek ve doğanın etkili bir şekilde korunmasına katkıda bulunabilmek için onun yok olmasına neden olan unsurların çok iyi bilinmesi gerekmektedir (Çepel, 1992). Doğanın yok olmasına neden olan unsurlardan biri kullanımın ardından çöpe gönderilmekte olan atık maddelerdir. Meydana gelen devasa boyutlardaki katı atığın, şehir merkezlerinden uzaklaştırılarak depolanması çok önemli bir mesele durumuna gelmiştir. Zira, atık miktarlarındaki artış bununla doğru orantılı olarak gerek atığın toplanması gerekse yerleşim merkezinden uzaklaştırılması çalışmalarındaki maliyetinde çok yükselmesine yol açmaktadır.

Depolanmış oldukları ya da yayıldıkları alanlarda yer alan topraklar, atıklar tarafından kullanılmaz durumda kirlenmektedir (Özdemir, 1997). Toprağın sınırsız çözme yeteneğine sahip olmadığı anlaşılmış ve bünyesinde bulunan zararlı maddelerin ve atıkların temizlenmesi hususunda bir kapasitesinin bulunduğu görülmüştür. Çok derinlerde bulunan taban sularının dahi kirlenmiş olması, toprağın doğal bir süzgeç olarak tamponlama etkisinin sonsuz olmadığını bir göstergesidir (Çepel, 1992).

Yakın geçmişte kirlenme, üzerinde yoğun tartışılan bir kavram haline gelmiş ve kirlenmenin önüne geçilebilecek çevrenin korunmasına katkıda bulunacak farklı çözüm yolları arayışına girilmiştir. Kirlenmenin tümüyle bertaraf edilmesi olası bir durum olmamakla birlikte; minumuma düşürülmesi olası bir durumdur (Özkaya, 2006). Atıkların miktarları ve türü ile bu atıkların çözünme katsayıları çözümü noktasında en önemli aşamalardandır.

Günümüzde çok sayıda yerleşim alanında değişik alanlardan toplanmış olan büyük miktarlardaki atıklar, çöplük ismi verilen sahalarda rastgele veya alalede dökülmektedir.

Buralarda yığın oluşturan bu çöplerde patlama, parlama meydana gelebilmekte ya da hastalık yapıcı birçok etkenin üremesine imkan yaratarak doğaya ve canlılara zarar verebilmektedir (Özdemir, 1997).

Atıkların ayrıştırılması ve tabiata daha az miktarda atık gönderilmesi geri dönüşümü mümkün olmayan türlerin üretiminin durdurulması esasında bir istek değil zorunluluktur. Bu hususta, az oranda dönüşebilen ya da dönüşümü hiç yapılamayan maddeler kategorisinde bulunan plastik ürünlerin, türüne göre üretilmesinde kısıtlamaya gidilmesi veya tümüyle üretiminin durdurulmasına dair metotlar takip edilmelidir.

Plastik Maddeler

Oldukça kullanışlı ve görece daha ucuz plastik maddelerin tüketim dünyasına girmesi ile beraber gündelik yaşamda kullanılmakta olan birçok ürün plastikten imal edilmeye başlamıştır. Bu sebepten dolayı hem daha düşük maliyetlerle üretilen hem de daha kolay satılabilen plastikler, kolay temin edilebilir ve de çok kolay bir şekilde atılabilir ürünler durumuna gelmişlerdir. Bahse konu bu plastikten imal edilmiş olan malzemeler, dayanıklı, yumuşak, ucuz ve düşük imalat maliyetleri ile toplumsal faydaları da bulunmaktadır. Muazzam mukavemet-ağırlık oranı ile kalıcılığı birleştiren plastikler, pahalı ürünler değildir. Plastikten yapılmış olan ürünler çok geniş bakım yapılmasına gereksinim duymazlar ve genellikle dayanıklıdır.

Diğer taraftan plastikler enerjinin üretiminde, iletiminde, dönüşümünde ve dağıtımındaki aşamaları çok cazip bir duruma getirmiştir. Ayrıca taşımacılıkta kütlenin büyük oranda azalmasını sağlamıştır (Klemeš, Fan ve Jiang, 2021). Plastik beraberinde birçok yeni ve başarılı teknolojiler getirmiş ambalaj sektöründen sağlık sektörüne kadar geniş kullanım alanı sağlamıştır. Özellikle sektöründe kullanılmakta olan plastikler; tek kullanımlık tıbbi cihazlar, paketleme, hatta bazı tıbbi cerrahi ve nakiller için kullanılmakta ve çok önemli yere sahiptirler (Klemeš, Fan ve Jiang, 2021).

Plastik atıklar sebebiyle toprak yapısında değişimler yaşanmıştır. Toprakta bulunan kumlar toz şekline gelmiş ve toz haline gelen bu kumlara plastik maddelerde karışmıştır. Plastiklomarat adı verilen yapılar sahilleri kaplamıştır (Thill, 2021). Dünya üzerinde her sene yaklaşık 10.000.000 ton çöp denizlere karışmaktadır (Boucher ve Billard, 2019). Okyanuslarda bulunan plastik çöplerin 8/10'u karadan atılıp denizlere karışan atıklardan oluşmaktadır.

Denizlere ve okyanuslara karışan bu plastik atıkların deniz canlıları üzerindeki olumsuz etkileri ise hala tam manasıyla bilinmemektedir. Okyanuslarda yer alan girdapların

önemli bir kısmı çöp akıntıları durumuna gelmiş vaziyettedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2 katı büyüklüğe ulaşmış olan Kuzey Pasifik girdabı günümüzde “Büyük Pasifik Çöp Adaları” şeklinde nitelendirilmektedir. Okyanusun üstünde veya zemininde atık şekilde yer alan plastikler çok küçük parçalara ayrılabilen ve bu durum neticesinde okyanuslar plastik ile dolmaktadır. Küçük boyutlu bu plastik parçaları okyanuslarda yer alan plastiklerin %95'ini meydana getirir ve 1m³ te 100.000 parçacığa ulaşan bir yoğunluğa sahiptirler (Hengeveld, 2019). Bahse konu bu maddelerin yarısından fazlası oldukça tehlikeli ve kimyasal içeriklidir (Rochman ve diğerleri., 2013). Plastik maddelerin yanması sonucunda yayılan gazlar ve diğer zehirli maddeler bitki örtüsüne, hayvanlara ve insan sağlığına büyük risk teşkil etmektedir (Verma, Vinoda ve Papireddy, 2016).

Her bir yeni ürün veya yeni bir teknoloji yaşamın kolaylaşmasını sağlarken bunların aşırı tüketimi veya doğru kullanılmaması birçok sorun yaratır (Hengeveld, 2019). Küresel ekonominin en önemli parçası durumuna gelen plastik ürünler bilhassa hiç dönüşemeyen ve disposbıl plastiklerin de kullanıma girmesi çevre sorunlarının artışında etkili olmuştur (MacArthur, 2017).

Plastikler ve Geri Kazanımı

Geri kazanım veya geri dönüşüm genel olarak herhangi bir malzeme, madde veya ürünün farklı bir malzemeye yeniden dönüştürülmesi işlemidir. Bahse konu bu dönüşüm ise aşağı dönüşüm veya ileri dönüşüm metotları ile yapılmaktadır. Aşağı dönüşüm, hayat döngüsü tamamlanmış veya artık kullanılmayan bir ürünü, nispeten daha düşük değerli farklı bir ürün durumuna getirme ya da onu parçalayarak hammadde olarak kullanma biçiminde ifade edilebilir. Plastik geri dönüşüm aşaması, malzeme bileşiminin kıymetinin düşmesiyle neticelenmektedir ve aşağı dönüşüm şeklinde değerlendirilmektedir (Ertan, 2023).

Gerçekleştirilmiş olan çalışmalar göstermektedir ki dünya üzerinde tüketilmekte olan plastiklerin takribi 9/10'u geri dönüştürülmemektedir. Geri dönüşüm için atıkların yeniden işlenmesi örneğin plastik atıkların ikinci kullanımlar açısından uygun duruma getirilmesi gerekmektedir (Kayan ve Küçük, 2020). Plastik atıklarının yok edilmesi hususunda en iyi metotlardan biri olan geri dönüşüm ile birlikte kullanılmasının ardından meydana gelen plastik atıklar değerlendirilerek bu atıkların doğaya, canlılara ve insan sağlığı üstündeki olumsuz etkilerinin hafifletilmesine yönelik çok sayıda çalışma da yapılmaktadır. Diğer taraftan geri dönüştürülen plastikler hem enerji tasarrufu hemde plastik kaynaklı kirliliğin azaltılması noktasında büyük katkı sağlamaktadır (Kayan ve Küçük, 2020). Plastik maddelerin geri dönüştürülmesi 4 farklı metotla gerçekleştirilmektedir. Bunlar:

1.Geri Kazanım: Mekanik bir geri kazanım yöntemi olan birinci geri kazanımda kırıcılar marifetiyle plastiklerin boyutları küçültülüp orijinal plastikler ile karıştırılır ve sonunda yeniden hammadde olarak kullanılır (Tayyar ve Üstün, 2010).

2. Geri Kazanım: Bu aşamada belirli miktarlardaki ya da oranlardaki atık plastikler yeni hammadeler ile harmanlanarak farklı plastik maddelere dönüştürülmektedir. Söz gelimi su içilen bir plastik şişe tekrardan eritilmek sureti ile yeni bir plastik su şişesine dönüştürülemez. Zira bu şekilde malzeme kalitesini kaybetmektedir. Bundan dolayı da örneğin tekstil ürünü gibi farklı bir ürüne dönüştürülmek durumundadır (Kellogg, 2019).

3. Geri Kazanım: En bilinen örneği atık polimerden sıvı yakıt üretilmesi olan üçüncü geri kazanımda plastik atıklardan kimyasal kazanım elde edilmeye çalışılır. Bu kazanımda atık plastiklerden değerli kimyasal maddeler elde edilir (Özdemir, 1997).

4. Geri Kazanım: Bu türden geri kazanımda plastik atıklar yakılarak geri ısı kazanımı sağlanır. Isı değerleri oldukça yüksek olan plastik maddelerin enerjisinden yararlanılmaktadır. Yakıldıktan sonra elde edilen enerji her ne kadar bir avantaj oluştursa da yakma işlemi esnasında meydana gelen zararlı gazların veya kimyasaların doğaya yayılı çok büyük bir dezavantajdır (Özdemir, 1997).

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik temel olarak daha sonraki kuşakların ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik becerilerine engel olmadan bugünkü gereksinimlerin giderilmesidir. Bundan dolayı toplum ve doğa yapısı ile birlikte üretim mekanizmalarının da sürdürülebilir olması büyük önem arz etmektedir. Zira yalnızca üretilmiş olan çöplerin geri dönüştürülmesi tek başına bir çözüm yolu değil geri dönüşüm açısından iktisadi olmayan ya da geri dönüştürilemeyen ürünlerin üretiminin yapılmaması da gerekmektedir (Yücel ve Kurnaz, 2021). Ana ihtiyaçların karşılanması hususunda doğanın da kendisini yenilemesine fırsat yaratılmalıdır. Çünkü bu kaynaklar bizden sonraki nesillerin kullanımı içinde gereklidir. Bu sebepten ötürü sürdürülebilirliğin tanımı bütün canlıların sürdürülebilirliğini içine almak durumundadır (Yücel ve Kurnaz, 2021).

Taşıma kapasitesi doğal sistemin kendisini yenilemesine imkan tanıyan ve doğal döngünün devamını sağlayabildiği düzeyi ifade etmektedir. Ancak günümüzde çevrenin taşıma kapasitesinin yeteri kadar dikkate alınmadığı çevre sorunlarına yol açabilecek bir üretim ve tüketim dengesiliğinin var olduğu aşikardır (Kılıç, 2008). Rochman ve arkadaşları var olan üretim ve tüketim aranlarının bu şekli ile devam etmesi halinde dünyada 2050 yılı

itibari ile 33.000.000.000 ton plastik olacağını belirtmektedirler (Rochman ve diğerleri., 2013).

Hengeveld, geri dönüşüm tek başına bir çözüm yolu olmadığını belirterek, geri dönüşüm sürecinde hem enerjiye hem de malzemeye ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir (Hengeveld, 2019). Hengeveld'in bakış açısı ile sürdürülebilir yaklaşım ile doğaya zararı bulunmayan plastik malzemelerin imalatının ve kullanımının artırılması, atık sorununun bir nebze olsun azaltılmasında katkıda bulunacaktır (MacArthur, 2017). Plastiğin çevresel kirliliğini iyileştirmek için biyoplastik, bir seçenek olarak sunulur; (Klemeš, Fan ve Jiang, 2021). Biyoplastik üretimi için kullanılan kaynakların sürdürülebilir ve doğa dostu olmaları ile birlikte, hem petrol kaynaklı hammaddelere gereksinim düşmekte hem de daha çevre dostu bir tutum sergilenmektedir (Baydemir, 2020).

Şekil 1

Atık Yönetim Hiyerarşisi



Yandex, Atık+Yönetimi+Hiyerarşisi.jpg, 10.12.2023.

Plastikler açısından hem atık üretiminin azaltılması hem de doğa dostu malzemelerin kullanılması en doğru yöntemdir (Verma, Vinoda ve Papireddy, 2016). (Görsel.1.1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sanatın Çevreye Yaklaşımı

Çevre sorunlarına yönelik yaklaşım şekillerinde, 1960'lı yıllarda büyük değişim görülmektedir. Bu değişim ile beraber sanatta; anlatı, malzeme ve kavram tarzlarında da farklılaşmalar yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde sanat, doğa kavramının ifade edilmesinde yetersiz kalmış, yalnız doğal çevreye zarar verecek ve onu tahrip edecek olası riskler açısından toplumu bilinçlendirme görevini kararlı bir biçimde üstlenmiştir (Aydın ve Zümrüt, 2013).

Yirminci yüzyılda daha farklı bir gözden doğaya bakan sanatçılar toplumsal yaşamın beraberinde getirdiği tüketim odaklı tutum ve davranışların doğaya ve insana karşı oluşturmuş olduğu kötü duruma sessiz kalmamışlardır (Tomsuk, 2023). Bu dönemde:

- Ekolojik Sanat,
- Arazi Sanatı,
- Yeryüzü Sanatı,
- Doğa Sanatı
- Çevresel Sanat çalışmaları

ortaya çıkmış ve bu sanat türleri doğaya yönelik tekrardan canlanmış olan ilginin beslenmesine ona karşı olan farkındalığın ve bilincin artmasına katkıda bulunmuştur (Tan, 2023).

Sanatın, Geri Dönüşüm ve Çevre Sorunlarına Yaklaşım Biçimi

Doğaya karşı sağlıklı bir bilinç yaratma amacıyla çevrenin iyileştirilmesi için çaba gösteren sanatçılar, çağdaş insanın çevre ile arasına koymuş olduğu setleri yıkmayı arzulamışlardır. Çevresel sorunları kendilerine vazife edinmiş olan “Mel Chin”, “Patricia Johanson”, “Alan Sonfist”, “David Nash”, “Mierle Laderman Ukeles” ve “Agnes Denes”, gibi sanatçılar, sanatta da sıfır atık anlayışını kabullenmişlerdir (Tomsuk, 2023).

Adı geçen bu sanatçılar doğa-insan-teknoloji bağlantısını tekrardan sorgulamışlardır (Mamur, 2017). Bu dönemde popülerliğini artıran ekolojik sanat, erozyon, su kirliliği, habitat kaybı vb. gibi sorunlardan esinlenmiş ve gerçekleştirilen çalışmalarda hasara uğrayan ve ya tahrip olan alanların yeniden kazanımına ve restorasyonuna yoğunlaşmıştır (Aydın ve Zümrüt,

2013). Geri dönüşümün önemine ve çevre sorunlarına objektif bakış açısını yansıtan bazı sanatçıların çok kıymetli eserlerini incelemekte fayda bulunmaktadır.

Alan Sonfist ve zaman manzarası çalışması.

Alan Sonfist, yukarıda da ifade edildiği gibi çevresel sorunları kendisine vazife edinmiş Amerikalı bir sanatçıdır. Sonfist doğa ve insanlık arasındaki uçurumu kapatmak için çaba sarf etmiştir. Halkın çevresel konulara yönelik farkındalığının artırılması ile birlikte ekoloji, sanat ve modern yaşama birçok katkıda bulunmuştur (Özkarahan, 2017).

Sonfist'in 1965'te yapmış olduğu "Zaman Manzarası" adlı çalışmasında insanların doğaya vermiş olduğu zarara dikkat çekmeye çalışmıştır. Sonfist "Zaman Manzarası" isimli bu çalışmasıyla ayrıca kaybolmaya yüz tutmuş bitki örtüsünü yeniden kazandırmaya çalışmıştır (Şekil 2).

Şekil 2

Alan Sonfist'in, Zaman Manzarası çalışmasından Bir Görünüm



(Wikipedia, Time Landscape, 2023)

Sonfist, 1965 yılında New York City bölgesine yönelik tarihi, botanik ve jeolojik araştırmalar yapmıştır. Yapmış olduğu araştırmalar ve hazırlık çalışmaları yaklaşık 10 yıl sürmüş ve bu dönem sonunda ise projeyi gerçekleştirmiştir. Sonfist'in yapmış olduğu bu çalışmayı tanımlamak gerekirse kent içerisinde insanların doğayla olmalarına, toprağını gücünü ve bereketini anlamalarına katkıda bulunan bir çalışma demek hiçte yanlış bir ifade olmayacaktır. Sonfist'in çalışması hem yöre insanı hem de çevreci örgütler tarafından benimsenmiş ve desteklenmiştir (Sarıoğlu Demirörs, 2019).

David Nash ve Dişbudak kubbe çalışması.

Çevre sorunlarına verilen önem ve çevreye duyulan ilgi 1970'lerde artmaya başlamıştır. Bu dönemde çevresel sorunların önem kazanması ve onun korunmasına yönelik ilginin artması haliyle gerek yerel yönetimlerin gerekse merkezi yönetimlerin gayret ve çabaları ile birlikte uluslararası ekonomi ve hukuk alanında hızlı gelişmeler yaşanmasına yol açmıştır. Çok sayıda devletin merkezi hükümetleri çevre politikaları uygulamaya başlamış, birçok uluslararası düzenleme yapılmıştır. Ancak ne üzücüdür ki ekolojik sorunların çözüme kavuşturılması bir yana sorunlar dahada yoğunlaşarak devam etmiştir (Tomsuk, 2023).

Yukarıda ifade edilen bilgiler ve kapsam dahilinde yapıt üreten sanatçılardan biri de David Nash'dir. Nash'in Dişbudak Kubbe (Ash Dome) adlı yapıtı bu alanda önemli bir yere sahiptir. Nash ağaçlarla çalışmaya başladığı ilk işi olan bahse konu bu eserinde kendisinin bu dünyadan ayrıldıktan sonra dahi yaşayacak bir eser olmasını hedeflemiş ve 1977 yılında ilk tohumlarını ekmiştir (Şekil 3).

Şekil 3

David Nash'in Dişbudak Kubbe Çalışmasından Bir Görünüm (50)



(Sanatatak, 2023)

David Nash, Dişbudak Kubbe çalışmasında sonsuzluk iddiasıyla tabiatın güçüne ve şartlarına direnmeye çalışan bir yapıttan ziyade, hem kendi içerisinde etrafına daima yanıt veren bir iş olarak nitelendirmiştir. Çünkü Nash, insanın doğaya iyi davranması durumunda, doğanın da insanı pozitif bir tepkiyle karşılayacağını düşünmektedir (Tomsuk, 2023).

Nash'ın kırk yıllık emeğinin yansıması olan dişbudak ağaçlarının kurumaya başlamasına yönelik yöneltilen eleştirileri ve sözleri kabul ememiş, ve bu ağaçları yok

olmasının da ve doğanın ve doğal sürecin bir parçası olduğunu ve bu projenin kendisini doğanın doğal süreçlerine bırakarak devam edip gideceğini ifade etmiştir (Sanatatak, 2023).

Diğer bazı çevreci sanatçılar, 1980'lerde gerek uluslararası kapitalizmin gerekse büyük kitlesel tüketimin yol açtığı ve git gide daha da fazlaşmakta olan toplumsal ve ekolojik sorunları doğrudan ele almışlardır. Buradan hareketle David Nash ve Dişbudak Kubbe çalışmasının ardından Patricia Johanson'un Fair Park Lagoon çalışmasını incelemekte fayda bulunduğu aşikardır.

Patricia Johanson ve Fair Park Lagoon çalışması.

Patricia Johanson, dünyada kirlenmiş olan alanların iyileştirilmesi, istilacı türlerin yok edilmesi ve çevreye ve topluma risk oluşturan alanların ıslah edilmesi amacıyla, bozulan alanların yeniden canlandırılmasını sağlayacak bir ekosistem kurmak istemektedir. İşte sahip olduğu bu düşüncenin meyvesi 1981 yılında Dallas'ta terk edilmiş bir bataklığın yeniden tasatlanması fikri olan Fair Park Lagoon isimli çalışmasıdır (Şekil 4). Patricia Johanson, çevreye ve kamuya risk oluşturan alanların ıslah edilmesi üzerine yapmış olduğu bu ve diğer çalışmalarından ötürü "iyileştirici" olarak anılan ilk sanatçılardan biridir (Tomsuk, 2023).

Şekil 4

Patricia Johanson'un Fair Park Lagoon'dan bir görünüm(51)



(wikimedia, Fair Park Lagoon, 2016)

Ekolojik sanat, insanın doğayla olan özel ilişkisini hatırlayarak muhtemel çevresel sorunlar karşısında daha duyarlı olması ve bu doğrultuda düşünceler üretmesi husunda ona

güç verir. Öyle ki bir kısım ekolojik sanatçılar da eserlerinde mevcut sorunları ve bu sorunların muhtemel çözümlerinin gerek kavranılması gerekse bu alanda daha bilinçli hale gelinmesi doğrultusunda çaba sarf etmişlerdir (Aydın ve Zümrüt, 2013). Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamızın bu kısmında çalışmalarında bilinç düzeyinde farklılaşmayı hedefleyen ekolojik sanatçı Agnes Denes'in, Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme (Wheatfield-A Confrontation) isimli eseri incelenecektir.

Agnes Denes'in, buğday tarlası-bir yüzleşme çalışması.

Agnes Denes, Manhattan'da Dünya Ticaret Merkezi ve Wall Street aarsında kalave atıl şekilde belkleyen moloz yığılmış bir alanda bulunan çöpleri ve kayaları temizletmiş ve bu alana toplam 200 kamyon temiz toprak getirmiştir. Daha sonra arındırılıp temizlenen bu alanı buğday tarlasına dönüştürmüştür. Daha sonra bu alanda üretilmiş olan buğdayların tohumlarını, uluslararası bir sanat etkinliğinde sergilemiş ve isteyen herkesin bu buğday tohumlarını alabileceklerini belirterek dünya açlığını sonlandırmak istediğini ifade etmiştir (Denes, 2023), (Şekil 5).

Şekil 5

Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme



(Denes, 2023)

Agnes Denes'in, Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme çalışmasına benzer bir farklı çalışmada, Mel Chin'in Diriliş Tarlası çalışmasıdır.

Mel Chin ve diriliş tarlası çalışması.

Mel Chin, Amerika Birleşik Devletleri'nin orta batı bölgesinde yer alan ve ikinci büyük nüfusa sahip olan Minnesota Saint Paul'da bulunan bir arazide ıslah çalışması yapmış, atıklardan ve çöplerden dolayı verimliliğini yitiren bu araziye bazı çalışmalar sonucunda bölüm bölüm iyileştirerek özelliğini kaybeden arzinin tekrardan doğaya kazandırılmasını sağlamıştır. Chin'in, bu çalışması Diriliş Tarlası ismi ile anılmaktadır. Chin, bu yapıtında herhangi bir meselenin ifade edilmesi için metaforik bir eser üretmekten ziyade direkt meselenin bizzat kendisine müdahale etmiştir (Tomsuk, 2023).

Şekil 6

Mel Chin'in, Diriliş Tarlası Çalışmasından Bir Görünüm



(Revival Field, 2023)

Atık Nesne Kavramı ve Kullanımı

Atık, genel olarak herhangi bir ihtiyaçtan dolayı alınmış olan ancak bir müddet sonra işlevini kaybederek kullanım dışı kalan veya hiç kullanılmamış olan neslerdir. TDK Sözlüğüne göre atık kavramı, “üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda ortaya çıkan ve kullanıcısının artık işine yaramayan maddelerin tamamı” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023).

İnsan hayatını daha kolay bir hale getiren makineleşme ve seri üretimler ilk bakışta cazip bir durum gibi görünsede, esasında insanoğlundaha fazla tahammülsüz ve sabırsız olmasına yol açmıştır. Doğrudan veya dolaylı bir biçimde insanlığa etki eden bu gelişmeler esasında doğaya yönelik birçok tehdit unsuru da bünyesinde barındırmaktadır.

Genel olarak, çöp şeklinde ifade edilen ve atıl kalan ya da bir kenara atılan ve herhangi bir değeri olmayan her şey “atık nesne” olarak nitelendirilmektedir. Teknolojinin üretmiş olduğu “atık” formel anlamıyla soyut bir biçime dönüştürülmektedir. Bundan dolayı; modern, ayrı ve nitelikli biçimler meydana getirmek isteğinde olan sanatçılar, atık nesnelere duysız kalmayarak, bu nesneleri gerçek anlamları dışarısında değerlendirerek, şahsi sanatsal üretimleri içerisinde kullanmışlardır. Mesela, Dadaistler, sanat yapısına malzeme olabilecek imgeleri, “işlevsel diyalektik” in temel ilkeleri istikametinde tekrar kıymetlendirerek sanatsal üretimlerine dahil etmişlerdir (Yüret, 2013). Gündelik hayatta insanlar tarafından kullanılan ve tüketilen sonrasında atık hale gelmiş olan nesnelere yeni biçimsel içerikler ve anlamlar katarak başkalaşmış, sanatsal yaratılar meydana getirmişlerdir. Bu açıdan düşünüldüğünde herhangi bir nesne atık olabileceği gibi, sanayi üretiminde kullanılabilecek hazır bir madde de olabilir (Binay, 2010).

Francalanci, vermiş olduğu bir örnekte oturlan bir sandalyenin sadece endüstriyel veya bir alet ile yapılmış bir ürün olmadığını bununla birlikte sanatsal ve tarihsel açıdan da ayrı bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir (Francalanci, 2012). Bu sebeple tüketim çağında nesnenin yalnızca nesne olması haricinde ondan kültürel ve ruhsal faydalanma amacı ile de değerlendirildiği bilinmektedir.

Bir sanat örgüsü dahilinde, yeni baştan değerlendirilen nesne artık, yapmış olduğu fonksiyonundan almış olduğu kimliğinin dışına çıkarak değişik algılar ve anlamlar oluşturan nesnelere dönüşmüştür.

Gündelik hayatta kullanılmakta olan nesnelerin büyük bir bölümü fonksiyonlarına uygun şekilde ya doğrudan ya da dolaylı biçimde üretilmektedirler. Buna bir örnek vermek gerekirse oturlan bir tabure ya da başa takılan bir bere doğrudan kullanılan ve bir fayda sağlanan eşyalardır. Tesisatların içerisinde yer alan vanalar veya borular ise doğrudan değil dolaylı şekilde kullanılmakta olan yapay ürünler olarak nitelendirilmektedir.

Son olarak Irwin Edman’ın dile getirdiği gibi, insan hayatını daha çok anlamlandırmak ve yoğunlaştırmak adına gündelik kullanım nesnelerinden de fayda dışında farklı estetik haz alabilmektedir. Zira, gerek dolaylı gerekse dolaysız teknolojik ürünlerin bir sanat nesnesine dönüşmesinin önünde de herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Atık Nesnenin Sanat Eserine Dönüşüm Süreci ve Sanatta Kullanımı

Geçmişten günümüze değişim ve gelişimini devam ettiren siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal durumlar, Sanayi Devrimi’yle beraber öncesinde yaşanmamış bir hızla üretim-tüketim ilişkilerinde devasa değişimlere neden olmuş, insanoğlu ne kadar fazla üretirse o

kadar fazla tüketmeye başlamıştır. Bu şekilde insanlar açısından atık maddelerin yok edilebilmesi önemli bir mesele haline gelmiş, fiziki varlıklarıysa gerek modern gerekse post modern dönemin biçimlenmesi aşamasında farklı arayışlar içerisinde olan sanatçılar açısından simge ve malzeme olarak alternatif olarak katkıda bulunmuştur.

Modern sanatta ilk atık kullanımı kolaj tekniği ile karşımıza çıkmaktadır. Picasso ve Braque'ın eserlerinde atık kullanımı görülmektedir. Picasso “Bambu Sandalyeli Natürmort” isimli resminde nesneleri doğrudan doğruya kullanmak suretiyle şahsi yaşam felsefesini ortaya koymaya çalışmıştır (Yılmaz, 2015).

Yirminci yüzyılın başlarından bugüne değin atık nesne kullanımı farklı yorum ve anlayışlarla beraber sanat içerisinde bir ifade aracı olmuştur. Zira günümüz sanat anlayışında atık nesne kullanımının neredeyse başrolde olduğu dahi söylenebilir. Teknolojik gelişmelerle beraber dünya siyasal, iktisadi ve kültürel alanlarda olduğu gibi sanat alanında da çok süratli bir değişim yaşamıştır. Bahse konu bu değişim bilhassa Avrupa’da bulunan sanatçıların meydana gelen yaşam olgulara ve siyasal olaylara yönelik seslerini çıkarmada sınırı olmayan bir arayış içerisine girmelerine neden olmuştur. Yeniliği ve niteliği bir arada bütünleştirmeye uğraşan dönemin sanatçıları, sıra dışı biçimler oluştururken değişik metot, şekil ve malzemeleri sınırsız bir biçimde kullanmışlardır (Ağatekin, 2012). Bu sayede atık nesneler sanat eserlerinde tekrardan hayat bulmuşlardır.

Meydana geldiği zaman itibari ile aykırı ve öncü bir nitelik taşıyan sanatta hazır nesne ve atık kullanımı 1916 yılında İsviçre’de ortaya Dadaizm sanat hareketi başlamıştır. Dada hareketi temel olarak üç şeye karşı çıkan bir harekettir. Bunlar; 1. Dünya savaşının getirmiş olduğu yıkım, toplumsal yerleşik değerler ve o dönemin sanat anlayışıdır. Ancak dönemin sanat hareketine karşı çıkan Dadaistler hazır malzeme kullanarak meydana getirdikleri eserleriyle, sanatın zengileşmesini sağlayarak daha sonraki birçok sanat akımına öncülük etmişlerdir (Zırhlı, 2009).

Dadaizm sanat hareketinin halefleri olarak ta sayılan Neo Dada veya Pop Art sanatçılarından bir bölümü hazır malzemeleri değişik biçimlerde kullanarak Duchamp’ı örnek almışlardır (Zırhlı, 2009).

Picasso ve Braque, Duchamp’tan az bir zaman önce hasır, duvar kağıdı, muşamba ve gazete gibi nesneleri kullanarak muhtelif eserler ortaya çıkarmışlardır (Yılmaz, 2013). Bu eserlerde uygulanmış olan malzemeler atık ve hazır nesnelerdir. Mesela bir yere mavi renk uygulanması gerekiyorsa mavi boya kullanmamış mavi bir kumaş parçasından yararlanmışlardır (Atalan, 2012).

Duchamp tarafından uygulanan hazır nesne kullanımındaki sert tavır akabinde Dada Hareketi devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Picasso ve Braque'ın kıymetsiz nesneleri resim yüzeyinde kullandıkları bu yenilikçi süreçte kesinti yaşanır. Zira savaş ile birlikte gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan toplumsal rahatsızlıklarda kayda değer bir artış yaşanmıştır. Bu şekilde bir nevi sanat alanındaki başkaldırı hareketi olarak ta nitelendirilen Dadaizm sanat hareketi tarihin tozlu sayfalarındaki yerini almış olur (Yılmaz, 2013). Atık nesnenin sanat eserine dönüşüm sürecinin ardından atık nesnenin sanattaki kullanımı ve örneklerini incelemekte fayda bulunmaktadır.

Sanatta Atık Nesne Kullanımına Bakış

Tarihsel süreç içerisinde bilhassa ondokuzuncu asrın son çeyreğinde meydana gelmeye başlayan sanayi kentleri beraberinde bazı toplumsal bunalımları da getirmişlerdir. Diğer taraftan ilk endüstri hastalıklarının da sebebi bu bunalımlardan sanacılar da etkilenmiş ve yapmış oldukları sanatsal yapıtlarına bu durumu yansıtmışlardır (Turani, 2003).

Çok sayıda avangart sanatçı buluş ruhu ve ilerlemeyi kabullenmiş, bununla birlikte çok süratli bir değişim gösteren toplumsal yaşamın ruhsal ve duygusal etkilerini eserlerinde göstermişlerdir (Yılmaz, 2015).

Teknolojik ilerlemeye adapte olmayı başaran sanatçılar etraflarındaki dünyayı keşfetmek ve insanın doğa üstündeki tesirini kaydetmek amacıyla fotoğraf ve video benzeri teknolojik ürünlerle bu ürünlerin sanattaki yansımalarından faydalanmışlardır (Karamehmet, 2023).

Yaşam ve sanat arasındaki çok keskin hatlarla çizilmiş olan sınırların yumuşamasında etkili olan Kübist kolaj geleneksel malzemenin ilerisine geçişi sağlamış ve grup kültürüne münhasır sıradan ve gündelik malzemeler sanat eserinin bir ögesi durumuna gelmişlerdir. Bununla birlikte, sanat nesnesinin yerine dair birtakım sorulara yanıt aramış nelerin sanat olacağı ve nelerin sanat olmayacağı ile alakalı olarak ilişkin çeşitli soruları gündeme getirmiş, neyin sanat olup olmayacağıyla ilgili klişeleşmiş düşüncelerin egemen olduğu bir zamanda bu kadar dahi çok önemli bir aşama olarak tarihe geçmiştir (Antmen, 2021).

Duchamp: Önceden üretilmiş olan hazır nesneler sergileyerek bir tür tarafsızlık ifade etmeye çalışmıştır (Karamehmet, 2023).

Wayward Landscape: Direkt beden ile alakalı sanat olarak nitelendirilen şeyin ilk numunelerinden birini temsil etmektedir (Hopkins, 2018).

Tatlin: Geleneksel heykel veya resimle bağlantılandırılan yöntemlerden uzaklaşarak bunların yerine tutukal, karton, ahşap, kağıt ve metal benzeri malzemelerle oluşturduğu 3 boyutlu köşe rölyefleri üretmiştir (Antmen, 2021).

Fernandez Arman: Dikdörtgen şeklindeki bir camekannın içerisine çöpleri doldurmuş ve “Küçük Burjuva Atıkları” ismini verdiği bu eserini sergilemiştir (Kalin, 2021), (Şekil 7).

Şekil 7

Fernandez Arman'ın Küçük Burjuva Çöp Kutusu Yapıtı ((67)



(Petits Déchets Bourgeois, 2023)

Jaimey Hamilton, Fernandez Arman'ın çalışmalarını, savaş sonrası kültürün montaj hattından vitrinlere, oradan mutfak raflarına, oradan çöp kutularına ve nihayet çöp yığınlarına dönüşen nesne döngüsünü edimsel olarak taklit, şahitlik ya da gözlemlene şeklinde ifade etmektedir (Yılmaz, 2015).

Kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon ile birlikte tüketim nesneleri toplumda geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştır. Kitle iletişim araçları ve televizyon ile üretilen etki özellikle 1960'lı yıllarda pop art sanatçılarının en önemli konusu durumuna gelmiştir (Fineberg, 2014).

Pop sanatçılar, varlıklı toplumlarda hakim olan maddeciliği betimleyerek, ticari sanat ile güzel sanatlar arasındaki sınırları kaldırmayı hedeflemişlerdir (Fineberg, 2014). II. Dünya Savaşı'nın ardından, tüketim toplumuyla beraber meydana gelen bu ilişki, “İngiltere’de Independent group, Fransa’da Stüasyonistler, ABD’de Rauchenberg ile Warhol gibi sanatçılar, Almanya’da Gerhard Richter ile Sigmar Polke” tarafından değişik biçimlerde

kendini göstermiştir (Foster, 2017). Atık nesnenin sanatta kullanımına değindikten sonra plastik atıkları sanat nesnesine dönüştüren sanatçıları incelemek yararlı olacaktır.

Plastik atıkları sanat nesnesine dönüştürmüş sanatçılar ve onların eserleri.

Çevrenin onarılması tutumu ve iyileştirilmesi ile beraber tüketimin ardından artan atık sorunu sanatçıların üzerinde yoğunlaştığı bir başka konudur. Bu sebeple birçok sanatçı kendi sanatsal üretimlerinde atık malzemelerden faydalanarak atık sorununa atıf yapan eserler meydana getirmişlerdir.

Chris Jordan ve Midway: Gyre'dan mesaj çalışması.

Chris Jordan kitlesel tüketimin, toprak yüzeyine olan etkilerine yoğunlaşmıştır. Jordan bilhassa atık plastik yığınlarına odaklanmış ve bu yığınların toprak yüzeyindeki öldürücü etkisine değinmiştir. Jordan insanoğlunun doğa üstündeki yıkıcı etkisine dikkat çekmiş ve ölmüş albatrosların gövde kısımlarına plastik atık doldurarak bu ölümleri hatırlatmaya çalışmıştır. Renk ve formların ahengi ile mahsus bir güzellik katmış olduğu fotoğraflarında bir taraftan da göstermiş olduğu realite ile tiksinti uyanmasını sağlamıştır (Kakan, Yılmaz ve Deliduman, 2018).

Şekil 8

Chris Jordan'ın Midway: Gyre'dan Mesaj Çalışması



(Jordan, 2023)

Chris Jordan, neredeyse toprağa karışırken fotoğraflamış olduğu albatros kalıntısında doğallığın içindeki yapaylığı sorgulamaktadır. Kuşun içinde bulunan plastikler doğal sürece

karşı gelirken, organik bölümleri doğal süreçlerle yok olmaktadır. Chris Jordan bu eserindeki temel amacını şu şekilde ifade etmektedir.

Benim tüketim toplumun bir parçası olması nedeniyle hiçbir kimseyi kastedecek durum yok; yalnız şundan eminim ki yanıtı bulunmayan güç bir soru ile soruyla baş başa kaldığımızda aklımızı kendi içimize yönlendirebiliriz ve kim bilir orda birtakım düşünceler veya hareketler oluşur. Bu sebeple, bu fotoğrafların kültürel yönden kendimizi sorgulamamıza katkıda bulunacak bir kapı arayabileceğini ümit ediyorum (Kakan, Yılmaz ve Deliduman, 2018).

Erdoğan ve Ejder'e (1997) göre, plastik maddelerin yaygınlaşmasıyla birlikte bu maddeler sulara da katılmaktadır. Akarsular, denizler ve göllerin kıyılarında bulunan dinlenme alanları ve etrafları biriken atıklardan dolayı birer çöplük şekline dönüşmektedirler. Denizlerde yaşayan kamplubağa, balıklar ve denizlerden beslenen bazı kuşlar atılan bu plastikleri yuttuktan sonra zehirlenmekte veya midede kalan plastik maddelerden ötürü beslenemeyip yaşamını yitirmektedirler.

Romuald Hazoumè ve masklar çalışması.

Romuald Hazoumè, Yoruba kültürü ile yetişmiş ve bununla gurur duyarak ülkesinin sorunlarıyla ilgilenmiştir. Bulmuş olduğu objelerden fayadalanarak asamblajlar yapmış ve atık malzemelerin sanatıyla yeniden değerlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Romuald Hazoumè yapmış olduğu çalışmalarda küreşelleşmeyi, tüketimi toplumunu ve Batı Afrika şehirlerindeki sömürgeciliğe eleştirilerde bulunur. Hazoumè Avrupa ve Afrika arasında uzun müddettir süre giden ve adaletsiz ticari münasebetlere dikkat çekmiş ve “Avrupalılar tüm masklarımızı aldılar, karşılığında bizim olmayan atıkları bıraktılar” demiştir (Farthing, 2013). Maskları ve buluntu nesneleriyle bilinen Romuald Hazoumè, çalışmalarına ırkçılık, sömürgecilik ve köleliği aktarmıştır (Şekil 9).

Şekil 9

Romuald Hazoumè'nin Masklar isimli çalışmasından görünümüler.



(Busch, 2018)

Maskeleri, çoğunlukla klasik Afrika tören maskelerine benzemektedir, Romuald Hazoumè, atıkları Avrupa galerilerinde sergilenen masklar olarak geri dönüştürerek, çok uluslu petrol şirketlerinin süregelen ekonomik sömürüsünün ve ekolojik yıkımına yönelik farkındalık yaratır (Qagoma, 2021). Yakın geçmişte olduğu gibi günümüzde de Batı devletlerinin birçoğu çöplerini kalkınmamış devletlere belirli bir ücret mukabilinde bırakmaktadırlar (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1994). Bu durum da bu ülkelerde çöpün atılmış olduğu yerde ve çevresinde doğal yapının zarar görmesine yol açarak haliyle insan sağlığı üzerinde de risk oluşturmaktadır.

Lauren Berkowitz ve plastik topografiler çalışması.

Atıkların çoğalması ile birlikte toprak kirliliği her geçen gün artmakta; bunun sonucunda da atıkların, bırakıldığı ülke sınırlarını aşarak tüm insanlığı etkileyeceği bilinmelidir. Çevresel kaygılardan ve insan tüketiminin eleştirisinden yola çıkan Lauren Berkowitz, atıkları sentezleyerek dönüştürmüştür. (Şekil 3.9-3.10.) Plastik Topografiler, Artspace binası ve çevresinden, tüketim sonrası birikmiş plastik ambalajların toplanması sonucu oluşmuştur (Artspace, 2023). Mekâna özgü enstalasyonlar yapan sanatçı, atıkların sanat aracılığıyla dönüştürücü etkisine değinir. Plastiklerin doğaya atılması durumundan rahatsız olur, artık maddeleri bir çevresel iyileştirme süreci olarak geri dönüştürür.

Şekil 10

Lauren Berkowitz 'nin Plastik Topografilere Çalışmasından Bir Görünüm



(Artists, 2023.)

Şekil 11

Lauren Berkowitz 'nin Plastik Topografilere Çalışmasından Farklı Bir Görünüm.



(Berkowitz, 2023.)

Surasi Kusolwong ve kaos minimal çalışması.

Tayland'da doğmuş olan Surasi Kusolwong, “Kaos Minimal” adlı yapıtında, onbinlerce parlak renkteki nesneyi bir renkteki dikdörtgen rafların üstüne yığmıştır tek renk yüzeye sahip dikdörtgen rafların üzerine yığmıştır. Kusolwong, üretmiş olduğu nesneleri kendi ülkesinde sergilemiştir. Sergilemiş olduğu nesneler sergiye gelenler tarafından ücret

karşılığı satın alındığı için zamanla azalmıştır. Elde edilen para ise büyük boyutlu saydam ve cam bir vazo içerisine konulmuştur. Bu şekilde ticari iş dünyasına dikkat çekilmeye çalışılmıştır (Bourriaud, 2004). Kaos minimal çalışmasında alışveriş kültüründe kullanılan plastik nesnelerin yoğun kullanılmış olması bir pazar yerini andırmasına neden olmuştur. Çalışmada ürünler kasalar üzerinde sergilenmektedir (Şekil 12).

Şekil 12

Surasi Kusolwong'un Kaos Minimal Adlı Çalışmasından Bir Görünüm.



(Kusolwong, 2023)

Atık Malzemenin Mimaride Kullanımına Örnekler

Çalışmanın bu kısmında mimari alanda atık madde kullanımı ile üretilmiş bazı örnekler incelenecektir.

Bir farkındalık projesi kâğıt tuğla çalışması.

T.C. Namık Kemal Üniversitesi, Mimarlık Bölümü öğrencileri tarafından atıkların dönüşümü ve yeniden kullanımı ile, kentte yok olmaya yüz tutmuş doğal kaynakların değerlendirilmesine dikkat çekmeyi amaçlanmış ve atık bardakların kullanımıyla bir geçici pavyon meydana getirmişler. Pavyonun yapılması için kampüs yerleşkesine ve şehirdeki bazı fast food firmalarına atık kutuları bırakılmış 3 ay süren bir çabanın sonunda karton bardaklar toplanmıştır. Toplanan bardaklar tel zımba ve ipe dikilerek 20 m²'lik bir geçici mekan oluşturulmuş ve dünya çevre gününde il merkezinde ziyarete açılmıştır (Paper brick, 2023), (Şekil 13-14).

Şekil 13

Kağıt Tuğla Projesinde Pavyonun İçten Görünümü



(Berkowitz, 2023.

Şekil 14

Kağıt Tuğla Projesinde Pavyonun Genel Görünüşü.



(https://www.domusweb.it/content/dam/domusweb/en/news/2015/06/26/paper_brick/gallery/7-domus-paper-brick.jpg.foto.rmedium.png

Manifesto Eco House.

Biyoklimatik bir tasarıma sahip olan Manifesto Eco House 2009 yılında Şili’de yeniden kullanılmış ve geri dönüştürülmüş malzemelerden imal edilmiştir. Manifesto Eco House’un taban alanı 160 m²dir. Ev üç nakliye konteynırından iki katlı olarak inşa edilmiştir. Bu şekilde taşarlanmasında ihtiyaçlar doğrultusunda daha sonraki dönemler yapılabilecek

muhtemel değişikliklerin kolaylıkla yapılabilmesi amaçlanmıştır (James & Mau, 2023). Evin inşaasında kullanılan geri dđnüşümlü ahşap atık malzemede kullanılmıştır. Projede kullanılan malzemelerin %85'inden fazla bir kısmı ya yeniden kullanılabilir ya da geri dđnüşümlü malzemelerden meydana gelmektedir. Yalnızca doksan günde inşa edilmiş ev ihtiyacı olan enerjinin % 70'ini rüzgar ve güneş panelleri nden faydalanarak elde etmektedir (İpekçi, Coşkun ve Karadayı, 2017). Bu şekilde makiyeti az, modüler ve çevreye dost bir yapı meydana gelmiştir (şekil 15-16).

şekil 15

Manifesto Eco House



(Artspace, 2023)

şekil 16

Manifesto Eco House: İçten Yapının görünüşü.



(James & Mau, 2023).

Earthship.

Amerikalı Michael Reynolds, tarafınca yapılan Earthship, elektriğini kendi üretme, uyunu kendi toplama yeteneğine sahip ısıtma ve soğutmayı ise yalıtımla sağlayan çevre dostu akıllı bir yapıdır (Ensonhaber, 2015). Yapının inşasında kullanılmış otomobil lastikleri, alimünyum kutular, cam şişeler vb. gibi malzemeler kullanılmıştır (Arch2O, 2015). Konumlandırılmış solar paneller vasıtasıyla elektirik üretilirken, evin arka kısmına konulan tanklarda yağmur ve kar suları toplanarak su biriktirilmektedir. Toplanan sular filtreleme işleminden geçirilip içilebilir su haline dönüştürülmektedir. Büyük içerisi toprakl doldurulmuş atık lastikler ise evin dış duvarlarını oluşturmaktadır. Lastiklerin içerisine yerleştirilen toprak sıkıştırılıp sıvanarak oksijenle bağlantısı kesilmiş bu şekilde olası yangınlara karşı da tedbir alınmıştır. Duvarların belirli bölümlerinde kullanılmış olan cam şişeler evin ışık almasına imkan yaratmasının yanında eve dekoratif bir güzelliğe katmaktadır. İnşa edilen duvarların belirli kısımlarında eski cam şişeler kullanılabilmektedir. Bu sayede evin daha fazla ışık alması sağlanmakta ve de hem de dekoratif bir görüntü yaratılmaktadır. Evin güney yamacına yapılan sera alanı ise hava şartlarından çok fazla etkilenmeden meyve ve sebze ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktadır (Gizushk, 2023). Earthship düşük maliyetli çevreye duyarlı, sürdürülebilir ve geri dönüşümü mümkün bir yapıdır (Ensonhaber, 2015), (Şekil 17).

Şekil 17

Earthship



(Wikipedia, 2023).

Redondo sahil evi.

Mimar Peter DeMaria, tarafından tasarlanan Redondo Sahil Evi (Redondo Beach House), farklı farklı boyutlardaki toplam sekiz konteynerin konvansiyonel bina yöntemleri ile bir araya getirilmesi neticesinde meydana getirilmiştir. Evde bir konteynır duvar görevini görürken bir başka konteynırh havuz rolü üstlenmektedir. Sahil evi yangın, küflenme vb. gibi durumlara karşı oldukça dayanıklı bir yapıda inşa edilmiştir (İnhabitat, 2023), (Şekil 3.17).

Şekil 18

Redondo Beach House (Redondo Sahil Evi)



(Demariadesign, 2023).

Pet Pavilion.

PET pavyonu, Hollanda, Enschede'de bulunmaktadır. Pet pavyon 40000'den fazla bir sayıdaki plastik şişenin bir yapı malzemesi olarak kullanılması sonucu oluşturulmuştur. PET pavyonu, gerek sergiler için gerekse atölye çalışmaları açısından kullanılması amacıyla inşa edilmiş geçici bir yapıdır. Yapının temel taşıyıcısı çelik olmasına rağmen tavandan tabana uzatılmış transparan levhaların arasına plastik şişeler yerleştirilmiştir (Design Indaba, 2023). Yapıda kullanılan plastik şişeler yakma fabrikalarından toplanmış ve bina inşaa edilirken çevresel sorunlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır (Loos.Fm Temporary Monuments, 2023). İnşası biten yapı, bulunduğu parkta insanların bir araya geldikleri bir buluşma kavşağı olmasının yanında, mahalle toplantıları kent konseyi gibi sosyal etkinliklerde ev sahipliği yapmaktadır (Design Indaba, 2023). (Şekil 3.18-3.19-3.20.).

Şekil 19

PET Pavilion: Genel Görünüş



(Projectdwg, 2023.

Şekil 20

PET Pavilion: Genel Görünüş



(Projectdwg, 2023.

Şekil 21

PET Pavilion: Pavyonun İçinden Görünüş



(Projectdwg, 2023).

The Beehive.

Avustralya’da ki mevcut atıkların yarısının inşaatlardan kaynaklanan atıklar olduğu gerçeğinden hareketle gerçekleştirilmiş olan The Beehive projesi atık sorununa bir çözüm getirmek ve daha sonraki kuşakların yararlanabileceği bir model oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Yapı genel olarak çatılarda kullanılan kiremitler başta olmak üzere diğer pişmiş toprak ürünlerinin tekrardan kullanılabilmesini araştırmıştır (ArchDaily, 2023).

Projeyi tasarlayanlar binanın ana cephesinin maruz kalmış olduğu yoğun batı güneşinin tesirini düşürmek amacıyla atık malzemelerin incelemesi yapmışlar, yapmış oldukları inceleme neticesinde bulunması oldukça kolay ve banliyölerin simgesi konumunda çatı kiremitlerinde karar kılmışlardır. Bina’nın temel yerleşiminde ve estetiğinde çevresinde bulunan yapılarla olan uyumu da dikkate alınarak yapılmıştır. Binada kullanılan kiremitler hem yoğun gün ışığının filtrelenmesini sağlamış hem de genişliği 8 metreyi bulan ana cepheye üst seviyede ışık gelmesini sağlamıştır.. Projenin tamamlanması ile atık malzemelerin kullanıldığı doğaya duyarlı bir ofis binası yapılmıştır (Arkitera, 2023), (Şekil 22-23).

Şekil 22

The Beehive Yapısının Dıştan Görünümüne Yönelik Bir Fotoğraf



(Adsttc, 2023).

Şekil 23

The Beehive Yapısının İçten Görünümüne Yönelik Bir Fotoğraf



(Adsttc, 2023).

Denizanası Tiyatrosu.

Denizanası Tiyatrosu, İngiltere'nin başkenti Londra'da bulunan bir okul bahçesinde yapılmıştır. Tiyatronun yapılma nedeni 2010 yılındaki Londra Mimarlık Festivalidir

(Koebberlingkaltwasser, 2023). Tiyatronun tasarımı ve inşasında inşaatlardan toplanmış ahşap, kereste, vatandaşların getirmiş olduğu eski mutfak araç ve gereçleri, çöpe bırakılmış dekoratif malzemeler, su damacaneleri vb. gibi malzemeler kullanılmıştır (Sürdürülebilir Mimari, 2012). Yapıda kullanılacak malzemelerin elde edilme süreci yaklaşık üç hafta sürmüştür. Tiyatro toplam 120 kişilik bir kapasiteye sahiptir. İnşasında gönüllülük esasına dayanan 81 kişi görev almıştır. Bina inşaa ve yangın mevzuatına uygun bir biçimde hem güvenli hem de sağlam olarak inşa edilmiştir. Tiyatro binasının yapımı ile hem yapısal hem de evsel atıklar yeniden değerlendirilerek işlevsel bir ürüne dönüştürülmüş, ayrıca çöp alanlarında daha az miktarda atık toplanmasına bir nebze de olsun katkıda bulunmuştur (Taşçı ve Tokuç, 2015), (Şekil 24-25).

Şekil 24

Denizanası Tiyatrosunun Görünüşü.



(Koebberlingkaltwasser, 2023).

Şekil 25

Denizanası Tiyatrosunun İçten Görünüşü



(Koebberlingkaltwasser, 2023).

Ghost Train Park

En fazla otomobil lastiği kullanılarak oluşturulan Ghost Train Park, Peru'nun Lima şehrinde terk edilmiş elektrikli tren yollarının altında inşa edilmiştir. Train parkın inşasında geri dönüşüm malzemeleri kullanılmıştır. Oyun alanında yer alan otomobil lastiklerinden tırmanma etapları, çocukların sallanabileceği salıncaklar bulunmaktadır. Bu parkta herhangi bir ayırım olmaksızın her yaştan kişiye hitap edilmektedir (Fleetwoodurban, 2023). Park hem düşük maliyeti hem de çevre ye duyarlı geri dönüşüm malzemeleri kullanılarak yapılmasından dolayı atıl durumda bekleyen terkedilmiş bir alanı şehre yeniden kazandırmış olması ile önem arz etmektedir (Fleetwoodurban, 2023), (Şekil 26).

Şekil 26

Ghost Train Park'ta Oyun Oynayan Çocuklara Ait Bir Görünüm



(Fleetwoodurban, 2023).

Kibebe Tsehay Oyun Parkı.

Kibebe Tsehay Oyun Parkı Afrika kıtasının Etiyopya ülkesinde yer almaktadır. Oyun parkı düşük bir maliyetle atık malzemeler kullanılarak oluşturulmuş ve çocukların hizmetine sunulmuştur. Bu park esas olarak yetimhanelerde yaşayan yetim çocuklar için yapılmıştır. Parkın inşasında geri dönüşüm malzemesi olarak, ahşap paletler, salıncak, yatak ve beşiklerden hurdaya atılmış olan metaller kullanılmıştır. Oyun alanı İspanyol kökenli toplam 30 gönüllü insan tarafından 10 gün içerisinde inşa edilmiş ve bu parkla doğa dostu ve yaratıcı bir çocuk oyun alanı meydana getirilmiştir (Archdaily, 2023), (Şekil 27-30).

Şekil 27

Kibebe Tsehay Playground1



(Assets-global, 2023.

Şekil 28

Kibebe Tsehay Playground2



(Pps, 2023.

Şekil 29

Kibebe Tsehay Playground3



(Pps, 2023)

Şekil 30

Kibebe Tsehay Playground4.



(Pps, 2023)

Oynamak ve Düşünmek İçin Park.

The Park for Playing and Thinking, Güney Amerika kıtasının, Brezilya ülkesinin, San Paola şehrinde bulunan bir gecekondü alanında bir yamaç üzerine inşa edilmiştir. Parkın inşasında eski ve atık malzemeler kullanılmıştır. Parkın tasarımında hedeflenen ana şey çocukların hem oyun oynamalarının hem de oyun oynarken düşünmelerini sağlamaktır. Park gecekondü semtinde bulunan yetişkinler ve çocukların desteği ile inşa edilmiştir. Bu sebeple

ana aktör olan çocuklar hem parkın planlama aşamasında hem de inşa aşamasın rol almışlardır (Arkitera, 2023). Oyun alanının içerisinde ise tırmanma rampaları ve merdivenlerde otomobil lastiklerinden yararlanılmıştır. Oyun alanı içerisinde çok büyük bir yazı tahtası, bir sahne, elektirik üretebilen bir bisiklet, bir adet radyo istasyonu, bir tane ses oyuncağı daha başka şeyler bulunmaktadır. Burada kullanılmış olan malzemelerin tamamı atık malzemelerden meydana gelmektedir (Playgrounddesigns, 2023), (Şekil 3.30-3.31).

Şekil 31

The Park for Playing and Thinking.



(Playgrounddesigns, 2023).

Şekil 32

The Park for Playing and Thinking: Oyun Ekipmanları



(Blogspot, 2023).

Skidders Macera Oyun Alanı

Skidders Macera Oyun Alanı, inŖa edildiği alana yakın bir noktada bulunan toplu konutlarda yaŖayan çocuklar için yaratılmıŖ olsa da esasında herkese hitap eden ve açık bir oyun alanıdır. Oyun alanı atık malzemelerden üretilmiŖtir. Alan içerisinde birkaç tane konteynır ve bazı kapalı öğrenme alanları bulunmaktadır. Alan içerisinde kullanılan atık malzemelerden bazıları ahŖap, ahŖap palet ve kerestedir.. Bu alan içerisinde çocuklar çivi çeki vb. gibi aletleri kullanarak kendi oyun strüktürlerini yapabilmektedirler. Oyun alanı genel olarak 5 ila 12 yaŖ arası çocukların kullanımına uygun biçimde yapılmıŖtır. Ne var ki ebeynlerinin takip ve gözetimi altında daha küçük yaŖlardaki çocuklar da bu alandan yararlanabilmektedirler (skidders-playground.edan, 2023), (Ŗekil 33-34).

Ŗekil 33

Skidders Macera Oyun Alanı.



(Jackandthebenstalk, 2023).

Şekil 34

Skidders Macera Oyun Alanında yer alan öğrenme alanları.



(Jackandthebenstalk, 2023.)

BÖLÜM

Kişisel Uygulamalar

Heykel sanatı içerisinde ilk önce atık plastik ve metaller sanatçı tavrı olarak kullanılmış, biçim içerik açısından günümüzde atık plastik ve metal kullanımı üsluplaşmıştır. Bu üsluplaşma sanatçının teknoloji üretimi olan atık plastik ve metallerin doğada kaybolmamasına, bir tepki, yaşanmışlık açısından izleyici ile bir bağ kurma, kültürel açıdan hatırlama, hafızalarda yer etme yeniden üretim gibi kavramlar ele alınmaktadır. Atık malzemeleri kullanan sanatçılar çevre ve sosyal sorumluluk bilinciyle dünyadaki atık olastik ve metal çeşitlerinin çevreye vermiş olduğu zararlar karşısında yeniden dönüştürme, fazla tüketime tepki ile dünyanın sorunlarına sanat aracılığı ile ortak olmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde yazarın kendisi tarafından oluşturulmuş atık plastik kullanılmış, Biblo, Solfa, Kaçış, Karıncalar, Kuyruklu ve Enstalasyon başlıkları altında altı özgün eser yer almaktadır.

Karıncalar

Sanatın tanımlamasında görünemeyeni görünür yapmak bilinmeyenini biliniyapmak gibi bir ifade bulunur. Özne olamayan çok hızlı tüketilen nesnelerin kontrolsüzce birikimi, bir içsel sürecin yansıması olarak sanatta kendini yer bulabilmektedir. Bu hızlı ve kontrolsüz tüketim nesneleri kendi içerisinde sonsuzca birikir ve her yeri kaplar kompoze olurlar. Bu kompozisyonda karınca canlı varlık yaklaşımının kullanılabildiği saf bir kompozisyon konumundadır. Tükenen canlılar ve karınca dünyasının, algının dışına zorlanan fark edilemeyen ama sonsuzca var olan ötekileri, öznel bağ kurulmadan tüketilen nesnelerin bir atıfta bulunulmuştur (Şekil 35).

Şekil 35

Karıncalar, 40x40x15 Heykel -Plastik Atık ve Boya-2018



Kuyruklu

Tüketilen eşyanın akıbeti bir çöp olmaktır. Atık her yerdedir, istisnasız her şeyde bulunur fakat aynı zamanda çoğumuz göremeyebiliriz. Atık, yaşadığımız dünyayı nasıl yok ettiğimize dair ve bu yok edişin tuhaf bir biçimde yarattığı etkilerden tamamıyla farklı bir düşünüşe zorlar. Sorun teşkil etse de atık artık insanların gözünde bir maddedir. Geride kalanlar, bereketli, güzel ve saf arı duru diye değerlendirilebilir (Şekil 36).

Şekil 36

Kuyruklu, 50x15x30 Heykel -Plastik Atık, Boya, Çubuk Demir - 2020



Kaçış

Doğanın teknolojiyle fütursuzca ve kontrolsüzce sömürülmesinin ve tahrip edilmesinin yol açtığı bozulmalar hâlihazırda yine çözümün teknolojik yeniliklerle düzeltilmesi inanişından kurtulamamış durumdayız. Bugün içinde bulunduğumuz durum nedeniyle,

görünenin dışında görünmeyen yani potansiyel zararların da içerisinde yer almaktayız. Üretilen ve tüketilen plastikler, toksik maddelerin doğayla buluşmasına ve insan kanına ve canına kadar ulaşması konusunda çok büyük başkalaşma gerçekleşmiştir. Zararsız gibi görünen her maddenin dönüşerek artık zararlı hale gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Yine bir statü göstergesi gibi olan ve gerek yaparken gerekse yaptıktan sonra doğaya, çevreye hatta uzaya bile zarar veren ve atık üretimi için en ideal mekânlar yapılırken mekânların yapım aşamasında kullanılan bir plastik bir malzeme sanatsal bir metamorfozla şeklini almıştır. Kullanılıp çöp şeklinde atıl bir şekilde doğaya bırakılan nesne artık sanatsal dokunuşlarla yeni ruhuna dönüştürülmüştür (Şekil 37).

Şekil 37

Kaçış, 45X45X60 Heykel -Plastik Atık, Ahşap, Demir- 2019



Enstalasyon

Günümüze doğayı oluşturan ve doğanın koruduğu ağaçlar, fosil ve diğer kalıntılar insanlığın gelişimine ışık tutmaktadır. Bizden onbinlerce yıl önce yaşayan insanlar ve teknolojinin henüz tahrip etmek için üretmediği doğa için zararlı maddelerle tanışmamışlardı. İnsanların değişim ve üretme arzusu şuan içinde bulunduğumuz kirliliklere sebep olmuş bizi bu kirliliklerle karşı karşıya getirmiştir. Bizler bizden sonra ki gelecek insanlığa sadece yaşanılan dünya da değil keşfedecekleri uzayda da atıklarımızı bırakmaktayız. Bu Çalışmada ağaçların formu, doğa dostu kendinden olan ve yine doğanın sahip çıktığı malzemenin aksine doğanın kabul etmediği, yok etmek için ise binlerce yılını alan malzeme içinde bulunduğumuz çağa göre ele alınarak günümüz teknolojik atık malzemesi olan plastik malzeme kullanılarak yeniden yapılmıştır, burada doğanın içinden doğanın kendisi ağaçların atıkları bilinçsizce

kullanıp yok edildiği, artık atık malzemelere dönüşüp doğanın yok oluşuna atıfda bulunulur. (Şekil 38).

Şekil 38

Enstalasyon 400x400x300 Plastik Atık, Kağıt, Demir, Hortum vb- 5 Haziran 2002 (Erzurum Deprem araştırma merkezi kampüsü-Beşinci Dünya Çevre Günü)

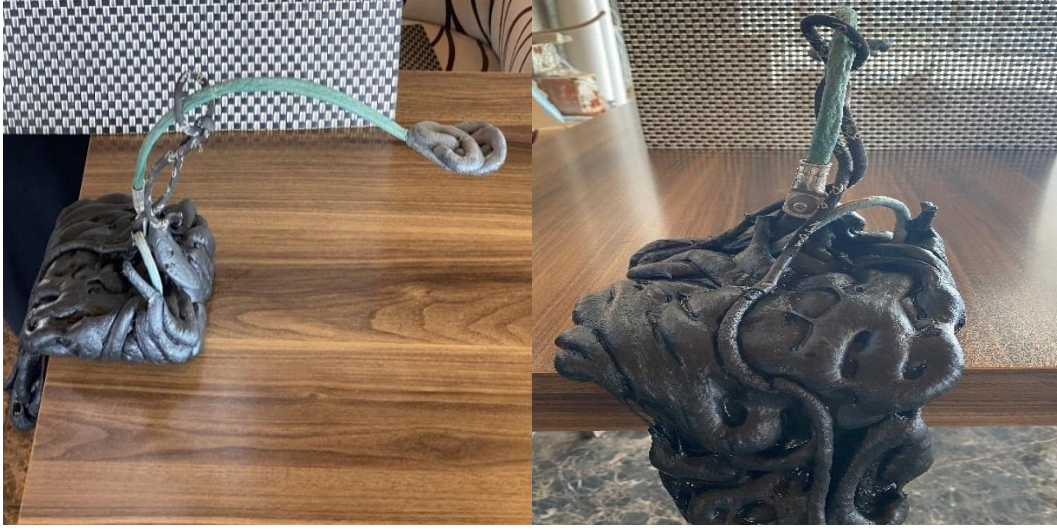


Biblo

Nesnelerin genişlemesinin ve geliştirilmesinin bir yabancı güç oluşturduğu fikri karşısında, günümüz modern toplumun, günümüz toplum kuramında çok ilgi gören bir yanına yani tüketmeye sürekli yönelmektedir. Kültür ve toplum kuramcıları günümüz modern yaşamdaki tüketim aşırılığına dikkat çekerlerken bunlara genellikle çöp ve atık malzeme gözüyle değil de, ihtiyaçların ve arzuların günümüz Batılı toplumlardaki günlük yaşamlarında üstlendiği rolü veya teknolojik sanayi ürünlerinin insan yaşamı üzerindeki etkilerini anlamanın yollarını bir şekilde biçimlendirip kompoze edip sunmaktadır. Tüketiyoruz fütursuzca hesapsızca kontrolsüz ve bununla birlikte tükeniyoruz. Sınırlara ulaşan kirlilik, fazlalıkla ve tüketim atıkları ile başa çıkmaya çalışırken dünyanın dışına taşıyor ve başka başka yerlerde oluşmaya var olmaya çalışıyoruz. Tüketim toplumunun ısrarcı aç gözlülüğüyle ele alınan çalışmada marka bir gözlük tüketilmiş yeniden form oluşturulmuş, farklı atık malzemeler bir araya getirilmiş sınırların ve doğanın artık kontrol altına alınamayacak ölçüde aşıldığı temsil edilmektedir (Şekil 39).

Şekil 39

Biblo, 30x30x25 2021 Heykel Plastik Atık Malzeme, Atık Kumaş, Demir ve İplik



Sol Fa

Doğanın var oluşu sanata ilham vermektedir. Etrafımızda gördüğümüz bütün nesneler bizim için bir sanat eseridir. Kullanıldıktan sonra işe yaramayan parçalar atık olarak çöpe gönderilmektedir. Bu sadece insan yapımı olan nesnelerle sınırlı değildir. Doğanın da ekolojik süreci içerisindeki dönüşümünde yenilenmek için bir önceki var ettiği ürünü üzerinden atarak yenisi için onu atık durumuna getirmektedir. Çalışma yapılırken hem insan yapımı atıklar hem de doğanın var ettiği ve yok etmek için vazgeçtiği parçalar bir araya getirilerek meydana çıkmıştır. Var olmak için ışığa ihtiyaç duyan parçalar ve renklerin büyüyle birleştirilmiştir. Atık plastik parçaların bir araya getirilerek doğayı ve yeniliği, canlılığı temsilen çalışmanın ruhunu yansıtmaktadır (Şekil 40).

Şekil 40

Sol Fa, 35x20x15 Heykel (Plastik Atık Malzeme)



SONUÇ ve ÖNERİLER

Sanayi devrimi sonrası, tüm dünyanın yaşam biçiminde başkalaşma ve toplumsal yapıda değişimler meydana gelmiştir. Değişen üretim-tüketim ilişkileri, hızla bir yenisi üretilen ve kısa zamanda güncelliğini yitiren ürünler, insanların gerçekte ihtiyacı olmayan birçok şeyi satın alır hale gelmesine ve tüm dünyayı saran bir tüketim çılgınlığına sebep olmuştur. Bu süreçte, plastikten yapılan ya da plastik içeren kullan-at ürünler ortaya çıkmış, yaygınlaşmış ve atık haline gelmiştir. Ne yazık ki bu atıkların yönetiliş biçimi nedeniyle, plastikler tüm gezegeni ve dünya üzerindeki yaşamı tehdit eden bir çevre felaketi haline gelmiş haldedir. Dünyada her yıl 12 milyon ton plastik atık denizlere karışmaya devam ederken doğal yaşamın geleceği için bir an önce harekete geçilmesi elzemdir.

Doğada gerçek anlamda bir yıkım yaratan bu konuya dikkat çekmek amacıyla sanatın her alanından sanatçılar gerek atıkları ileri dönüştürerek gerekse kendi malzeme ve özgün tekniklerini kullanarak eserler üretmiş, üretmeye devam etmektedir.

Sanat, daima olduğu gibi yaşadığımız dünyanın problemlerine kayıtsız kalmamakta; bu problemleri sanatçıların gözünden yansıtarak toplumları konuyla ilgili hassasiyet kazandırmaya teşvik etmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak bu tez çalışmasında, plastiğin insan sağlığı ve çevreye olan olası etkileri üstünden sanatın, ekolojik duyarlılığı fazlaştırmak adına bir ulaşım aracı görevi/işlevi yapması üstünde yoğunlaşmıştır. Sanatın birleştirici ve iyileştirici özelliğinden hareket ederek sanatla her bir birey çevresel geri dönüşüme destek olabilir.

Sanat üretilen eserlerinin gücü ile çevresel geri dönüşümü geniş kitlelere duyurulabilme fırsatı sunmaktadır. Sanatçı sanatını ifa ederken içerisinde bulunduğu dünyaya, doğaya ve sorunlara kayıtsız kalmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adsttc, (2023).The Beehive yapısının dıştan görünümüne yönelik bir fotoğraf, https://images.adsttc.com/media/images/5af0/a40e/f197/cce6/1700/0075/slideshow/_Featured_Image.jpg?1525720070
- Adsttc, (2023).The Beehive yapısının içten görünümüne yönelik bir fotoğraf, https://images.adsttc.com/media/images/5af0/a3c8/f197/cce6/1700/0072/slideshow/Rosselli_Architects_19_The_Beehive_Prue_Roscoe.jpg?1525720003
- Ağatekin, E. (2012). Seramik sanatında alternatif bir ifade aracı olarak atık seramik kullanımı.
- Antmen, A. (2021). Turkish impressionism: interplays of culture and form. Wiley Blackwell Companion to Impressionism, 484-498.
- Arcdaily (2017). The Beehive / Luigi Rosselli + Raffaello Rosselli, <https://www.archdaily.com/893997/the-beehive-luigi-rosselli-plus-raffaello-rosselli>
- Arch2O, (2023). James & Mau, Manifesto House, <https://www.arch2o.com/manifesto-house-james-mau/>
- Ark Tera, (2018). The Beehive: Atık Malzeme ile Mimarlık, <https://www.arkitera.com/haber/the-beehive-atik-malzeme-ile-mimarlik/>
- Art Culture Technology, (2023). Time Landscape Landscape, https://act.mit.edu/cavs/item/cavsd_fsonfist_a_Sact-office16120710110
- Artspace, (2023). Lauren Berkowitz ve Plastik Topografiler, <https://www.artspace.org.au>
- Artun, A. (2016). *Çağdaş sanatın örgütlenmesi: Estetik modernizmin tasfiyesi: estetik modernizmin tasfiyesi*. İletişim Yayınları.
- Aslan, Y. (1996). *Tüketici hukuku: ve ilgili mevzuat...* Ekin.
- Assets-global, (2023). Kibebe Tsehay Playground1, https://assets-global.website-files.com/581110f944272e4a11871c01/59371ae7f475c755358206ec_Having-fun-at-Kibebe-Tsehay-Playground.jpg
- Assets-global, (2023). Kibebe Tsehay Playground2, <https://3.bp.blogspot.com/-wTBj2UXK4UY/TqBF9xNyeBI/AAAAAAAAAF08/Rx-xLNvoUqE/s1600/park+for+playing+and+thinking+sao+paulo+playground+2.jpg>
- Atalan, O. (2012). Ready-made kavramı günümüz sanatına ve sanatçısına etkisi. Yedi, (7), 23-30.
- Aydın, İ., & Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve Sanat Ekeseninde Farklı Yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-78.
- Başdemir, C. (2015). Grafik Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar ve Ekolojik Ürün Ambalajı.
- Baudrillard, J. (2021). Tüketim toplumu: Söylenceleri/yapıları (15. Baskı),(N. Tural ve F. Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayak, C. (2022). Çevre ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Prix Pictet Fotoğraf Ödülleri.
- Baydemir, T. (2023). Plastikten Dost Olur mu? Biyoplastikler ve Yeni Eğilimler, <https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/makale/plastikten-dost-olur-mu-biyoplastikler-ve-yeni-egilimler>

- Berkowitz, (2023). Plastik Topografler, <https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/6279a9d3f4c7974587c36a74/1652243418508-3Z1SA37K1QCHRL1J930D/work-laurenBerkowitz-plasticTopographies1.jpg>
- Berkowitz, L. (2023). Wurundjeri/Boon Wurrung Country, Narm (Melbourne), <https://www.the-national.com.au/artists/lauren-berkowitz/fragile-ecologies-plastic-topographies/>
- Binay, A. (2010). Tüketim vasıtasıyla oluşturulan postmodern kimlikler. *Global Media Journal Turkish Edition*, 1(1), 17-29.
- Boucher, J., & Billard, G. (2019). The challenges of measuring plastic pollution. *Field Actions Science Reports. The Journal of Field Actions*, (Special Issue 19), 68-75.
- Bourgeois, P. D. (2023). Petits Déchets Bourgeois, <https://www.arman-studio.com/RawFiles/000845.html>
- Bourriaud, N. (2004). Postprodüksiyon. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 15-60.
- Busch, M, Fuse, A. (2018). Art Exhibits, Art Magazine, Contemporary Art, Art Blogs, <https://artefuse.com/2018/10/12/romuald-hazoumes-masks-at-gagosian-park-75-125786/>
- Capra, F., & Armağan, M. (1989). Batı düşüncesinde dönüm noktası. İnsan Yayınları.
- Chin, M. (2023). Revival Field, <https://melchin.org/oeuvre/revival-field/>
- Çepel, N. (1992). Doğa-çevre-ekoloji ve insanlığın ekolojik sorunları.
- Çepel, N. (2003). Ekolojik sorunlar ve çözümleri. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282269239111040>,
- Demariadesign, (2023). Redondo Beach House, <https://demariadesign.com/index.php/contact/34-container-projects/53-redondo-beach-house>
- Denes, A. (2023). Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme (Wheatfield-A Confrontation), <http://www.agnesdenesstudio.com/works7.html>.
- Design Indaba, (2023). The PET Pavilion: A communal space revival, <https://www.designindaba.com/articles/creative-work/pet-pavilion-communal-space-revival>
- Domus, (2015). Paper brick, https://www.domusweb.it/en/news/2015/06/26/paper_brick.html
- Duchamp, M. (2023).Sıra Dışı Yaşamlar Serisi, <https://www.soylentidergi.com/sira-disi-yasamlar-serisi-marcel- Duchamp/>
- Ekin Savaş, N., 2020. Çevresel bilinç, çevrecilik ve yeşil pazarlama karması faaliyetlerinin yeşil satın alma davranışına ve bağlılığa etkisi. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ensonhaber, (2015). Mimar Michael Reynolds geri dönüşüm malzemeleri ile ev yapıyor, <https://www.ensonhaber.com/galeri/mimar-michael-reynolds-geri-donusum-malzemeleri-ile-ev-yapiyor>
- Erdoğan, İ., & Ejder, N. (1997). Çevre sorunları; nedenler, çözümler: egemen ve Marksist anlayışın ilettikleri üzerine. Doruk Yayıncılık.
- Erkaya, Ş. (2019). Kelam Açısından Ekolojik Denge, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı/Temel İslam Bilimleri Bilim Dalı, İzmir.

- Ertan, N. (2023). Takıda İleri Dönüşüm (Upcycle) Uygulamaları. Kesit Akademi, 8(32), 182-199.
- Ertuğrul Tomsuk, E. (2022). Sanatçı Doğa Birlikteliğinde Üretilen İşler Bağlamında Doğal Güçler Ve Rastlantısallık Olguları, Doktora Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, Çankırı.
- Farthing, S. (2013). Sanatın Tüm Öyküsü, Hayalperest Yayınevi.
- Fineberg, J. D., Tunç, A. Z., Atay-Eskier, S., & Yılmaz, G. E. (2014). 1940'tan günümüze sanat: varlık stratejileri. Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Fischer, E., & Çapan, C. (1974). Sanatın gerekliliği. Konuk Yayınları.
- Fleetwood File (2023). Rus Lima (Ghost Train Park), <https://www.fleetwoodurban.com.au/rus-lima-ghost-train-park>
- Foster, H. (2017).Tasarım ve Suç, (Çev: Gen, E.) İletişim Yayınları.
- Francalanci, E. L. (2012). Nesnelerin estetiği. Dost Kitabevi.
- Gizushka, (2023). Earthship: Michael Reynolds ve Doga Dostu Evler, <https://www.gizushka.com/earthship-michael-reynolds-yesil-evler/>
- Hengeveld, R. (2019). Atık Küre: Tüketimimiz Gezegenin Başına Nasıl Dert Oluyor. Basım, Çev. N. Güder, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hopkins, D. (2018). Modern Sanattan Sonra 1945-2017, Hayalperest Kitap.
- Inhabitat, (2023). Redondo Beach Shipping Container House, <https://inhabitat.com/demaria-shipping-container-house/>
- İpekçi, C.A., Coşkun, N., & Karadayı, T.T. (2017). İnşaat Sektöründe Geri Kazanılmış Malzeme Kullanımının Sürdürülebilirlik Açısından Önemi. *TÜBAV Bilim*, 10 (2),43-50.
- Jackandthebenstalk, (2023). Skinners Adventure Playground, South Melbourne, <https://www.jackandthebenstalk.com.au/skinners-adventure-playground-south-melbourne/#jp-carousel-4601>
- Jordan, C. (2023). Midway: Gyre'dan Mesaj çalışması, <https://i.pinimg.com/originals/d2/7b/ad/d27bade2e44b896d2caa45395a8d1fbb.jpg>
- Kakan, E., Yılmaz, B. S., & Deliduman, C. (2018). KTO Karatay Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü Akademisyenleri Medaş Karma Sergisi Kataloğu.
- Kalın, S. (2021).Fernandez Arman Ve David Hammons'un Eserlerinin İncelenmesi, <https://iletisimvesanat.com/files/iletisimvesanat/43d0bdc3-93d0-46c4-8785-34e04396443d.pdf>
- Kaplan, H., Bayraktar, N., Tekel, A., Çalgüner, T., & Yalçiner, Ö. (2003). Kentsel Tasarım Süreci Ve Yöntemine İlişkin Bir Alan Çalışması; Çeşme-Dalyan Yerleşiminde Yeni Bir Yöntem Denemesi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 18(2).
- Kayan, A., & Küçük, A. (2020). Plastik kirliliğin çevresel zararları ve çözüm önerileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 403-427.
- Kellogg, K. (2020).Sıfır atık için 101 yol, (Çev:Özkan, S.) İstanbul: Orenda Kitap.
- Kılıç, S. (2008). Çevre etiği: Ortaya çıkışı, gelişimi ve sonuçları. Ankara: Orion Kitabevi

- Kışlalıoğlu, M., & Berkes, F. (1994). Ekoloji ve çevre bilimleri. (No Title), <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282268778089600>,
- Klemeš, J. J., Fan, Y. V., & Jiang, P. (2021). Plastics: friends or foes? The circularity and plastic waste footprint. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization, and Environmental Effects*, 43(13), 1549-1565.
- Kocataş, A. (2003). Ekoloji ve çevre biyolojisi: ders kitabı. Ege Üniversitesi.
- Koebberlingkaltwasser (2023). Folke Köbberling & Martin Kaltwasser, <http://www.koebberlingkaltwasser.de/jellyfish.html>
- Kusolwong, S. (2023). Kaos Minimal Çalışması, <https://2.bp.blogspot.com/-EuPOe2f4FPw/UI0ai3OpuzI/AAAAAAAAAAs/kAZEbFeWO8I/s1600/Screen+Shot+2012-10-28+at+09.43.40.png>
- Loos.Fm Temporary Monuments, (2023). PET Pavilion, <https://loosfm.wordpress.com/homepage/p-e-t-pavilion/>
- MacArthur, E. (2017). Beyond plastic waste. *Science*, 358(6365), 843-843.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik sanat: çevre eğitimi ile sanatın kesişme noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000-1016.
- Marc Auge, M. (2021). Dünyalıların Geleceği İnsanlığın Tarih Öncesinin Sonu, Yayınevi: Eksikparça.
- Mayda, M. (2019). Endüstri 4.0 sürecinde bir sanat olarak tasarım.
- Merdim, E. (2016). Çocukların İnisiyatif Mekanları: “Junk” Oyun Alanları, <https://www.arkitera.com/haber/cocuklarin-inisiyatif-mekanlari-junk-oyun-alanlari/>
- Odabaşı, Y. (2006). Tüketim kültürü: Yetinen toplumdan tüketen topluma. Sistem Yayıncılık.
- Özdemir, Ş. (1997). Temel ekoloji bilgisi ve çevre sorunları. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Özkarahan, A. (2017). Alan Sonfist’in “Zaman Peyzajı”, <https://yesilgazete.org/alan-sonfistin-zaman-peyzaji-ahunur-ozkarahan/>
- Özkaya A. (2006). Çevre bilimi, Kızılay-Çankaya, Ankara : Anı Yayıncılık.
- Playgrounddesigns, (2011). Arcady. playscapes: The Park for Playing and Thinking, Contrafile and Basurama, Sao Paulo Brasil, <https://playgrounddesigns.blogspot.com/2011/10/park-for-playing-and-thinking.html>
- PPS, (2023). Kibebe Tsehay Playground|Lighter Quicker Cheaper, <https://www.pps.org/places/kibebe-tsehay-playground>
- Projectdwg, (2023). PET Pavilion: Genel görünüş, <https://www.projectdwg.com/blog/wp-content/uploads/PET-project.dwg-michiel-de-wit-architect-1.jpg>
- Projectdwg, (2023). PET Pavilion: Genel görünüş, https://www.projectdwg.com/blog/wp-content/uploads/19_mock-up_bottlenecks-768x480.jpg
- Qagoma, (2021). Contemporary African masks create a subversive loop, <https://blog.qagoma.qld.gov.au/african-masks-by-romuald-hazoume-create-a-subversive-loop/>
- Reynolds, M. (2015). Earthship Homes, <https://www.arch2o.com/earthship-homes-michael-reynolds/>
- Robert Bocock, R. (2005). Tüketim, Yayınevi: Dost Kitabevi, <https://pdfkitap.gen.tr/kitap/tuketim/>

- Rochman, C. M., Browne, M. A., Halpern, B. S., Hentschel, B. T., Hoh, E., Karapanagioti, H. K., ... & Thompson, R. C. (2013). Classify plastic waste as hazardous. *Nature*, 494(7436), 169-171.
- Sanatatak, (2023). Bir sanatçı yaşayan heykeli ölmeye başlarsa ne yapar?, <https://www.sanatatak.com/view/bir-sanatci-yasayan-heykeli-olmeye-baslarsa-ne-yapar?ysclid=lpme1yyu3w703555289>
- Sarioğlu Demirörs, A. (2019). Doğa ve ekolojik sanatın bütünleşik ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi / Güzel Sanatlar Enstitüsü / Resim Ana Sanat Dalı, Ankara.
- Slideplayer, (2023). Atık Yönetimi Hiyerarşisi, <https://slideplayer.biz.tr/slide/2007436/8/images/4/At%C4%B1k+Y%C3%B6netimi+Hiyerar%C5%9Fisi.jpg>
- Sürdürülebilir Mimari, (2012). Atıklarla Yapılan "Denizanası Tiyatrosu", Londra, <https://surdurulebilir-mimari.blogspot.com/2012/03/atklarla-yaplan-denizanas-tiyatrosu.html>
- Şahiner, R. (2008). Sanatta postmodern kırılmalar ya da modernin yapıbozumu. Yeni İnsan Yayınevi.
- Tan, Y. (2023). Doğanın Sanata Yansımaları Ve Ekolojik Sanat. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 21-41.
- Taşçı, B. G., & Tokuç, A. (2015). Yeniden kullanılabilir malzeme ile mimarlık deneyimi. *Ege Mimarlık Dergisi, Mimarlar Odası İzmir Şubesi*, 89(90), 24-29.
- Tayyar, A. E., & Üstün, S. (2010). Geri Kazanılmış Pet'in Kullanımı. *Pamukkale University Journal of Engineering Sciences*, 16(1).
- TDK. (2023). Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/?/>
- Thill, B. (2021). Atık, İthaki Yayınları, <https://www.ithakiyayingrubu.com/atik.aspx>
- Turani, A. (2003). Çağdaş sanat felsefesi. Remzi Kitabevi.
- Ünder, H. (1996). Çevre felsefesi: etik ve metafizik görüşler. Doruk Kitabevi.
- Verma, R., Vinoda, K. S., Papireddy, M., & Gowda, A. N. S. (2016). Toxic pollutants from plastic waste-a review. *Procedia Environmental Sciences*, 35, 701-708.
- Vester, F. (1997). Ekolojinin Anlamı: Evrendeki Bütünsellik Ağının Kavranması. çev. Aydın Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Wikimedia, (2016). Fair Park Lagoon, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Fair_Park_August_2016_59_%28Leonhardt_Lagoon%29.jpg
- Wikipedia, (2023). Earthship, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Earthship&oldid=1185660086>
- Yanıklar, C. (2010). Tüketim kültürü, kapitalizm ve insan ihtiyaçları arasındaki ilişki üzerine bir tartışma. *Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 34(1).
- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş., & Yılmaz, M. (2005). Çevre bilimi ve eğitimi. <https://avesis.gazi.edu.tr/yayin/1aa3a5e8-9925-47e1-9dd0-28249bb06351/cevre-bilimi-ve-egitimi>
- Yılmaz, B. (2015). Atık nesneden sanat yapıtına malzemenin dönüşümü. *Art-e Sanat Dergisi*, 8(15), 185-197.
- Yılmaz, M. (2013). Moderninden postmoderne sanat. Ütopya Yayınları.

- Yücel, C. & Kurnaz, L. (2021). Yeni Gerçeğimiz Sürdürülebilirlik. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yüret, Z. (2013). Yaşamdaki Nesnelerin Sanat Eserine Dönüştürülmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Zırhlı, K. (2009). Atık ve Hazır Nesnelerin Sanat Objesine Dönüşümü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı, Mersin



ÖZGEÇMİŞ

